

KONSTYTUCJA UKRAINY

uchwalona na piątej sesji Rady Najwyższej 28 czerwca 1996 roku¹

Rada Najwyższa Ukrainy w imieniu ludu ukraińskiego - obywateli wszystkich narodowości,
wyrażając suwerenną wolę ludu,
opierając się na wielowiekowej historii tworzenia państwowości ukraińskiej i na urzeczywistnieniu przez naród ukraiński, cały lud ukraiński prawa do samookreślenia, starając się o zabezpieczenie praw i wolności człowieka jak również godnych warunków życia,
troszcząc się o umocnienie pokoju społecznego na ziemi ukraińskiej,
dążąc do rozwijania i ochrony demokratycznego, socjalnego i prawnego państwa, uznając odpowiedzialność przed Bogiem, własnym sumieniem, poprzednimi, obecnymi i przyszłymi pokoleniami,
kierując się Aktem ogłoszenia niepodległości Ukrainy z 24 sierpnia 1991 roku, przyjętym 1 grudnia w ogólnonarodowym referendum,
uchwala niniejszą Konstytucję - Ustawę Zasadniczą Ukrainy.

Rozdział I

Założenia Ogólne

Art. 1. Ukraina jest suwerennym i niepodległym, demokratycznym, socjalnym państwem prawnym.

Art. 2. Suwerenność Ukrainy rozciąga się na całe jej terytorium.
Ukraina jest państwem unitarnym.
Terytorium Ukrainy w obecnych granicach stanowi nienaruszalną całość.

Art. 3. Człowiek, jego życie i zdrowie, honor i godność, nietykalność i bezpieczeństwo są na Ukrainie najwyższymi wartościami społecznymi.
Prawa i wolności człowieka oraz ich gwarancje określają istotę i kierunek działalności państwa. Państwo odpowiada przed jednostką za swoją działalność. Usankcjonowanie i zabezpieczenie praw i wolności człowieka jest głównym obowiązkiem państwa.

Art. 4. Na Ukrainie przyznaje się tylko jedno obywatelstwo. Podstawy do nabycia i utraty obywatelstwa Ukrainy określa ustawa.

Art. 5. Ukraina jest republiką.

---

¹ *Uriadowyj Kurier*, No 129-130, 13.VII.1996.

Suwerenem i jedynym źródłem władzy jest lud. Lud sprawuje władzę bezpośrednio i poprzez organy władzy państwowej oraz organy samorządu lokalnego. Prawo do określenia i zmiany ustroju konstytucyjnego należy wyłącznie do ludu. Państwo, jego organy albo osoby sprawujące funkcje urzędowe nie mogą uzurpować sobie tego prawa. Nikt nie może uzurpować sobie władzy państwowej.

Art. 6. Władza państwowa na Ukrainie jest sprawowana z zachowaniem zasady podziału władzy na ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą. Organy władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej sprawują swoje funkcje w granicach określonych w niniejszej Konstytucji i zgodnie z ustawodawstwem Ukrainy.

Art. 7. Na Ukrainie uznaje się i gwarantuje się samorząd lokalny.

Art. 8. Na Ukrainie uznaje się jako obowiązującą zasadę zwierzchnictwo prawa. Konstytucja Ukrainy ma najwyższą moc prawną. Ustawy i inne akty normatywne uchwała się na podstawie i w zgodności z Konstytucją Ukrainy. Normy Konstytucji mają bezpośrednie zastosowanie. Gwarantuje się możliwość obrony przed sądem konstytucyjnych praw i wolności człowieka i obywatela, bezpośrednio na podstawie Konstytucji Ukrainy.

Art. 9. Obowiązujące, za zgodą Rady Najwyższej Ukrainy, umowy międzynarodowe są częścią ustawodawstwa narodowego Ukrainy. Zawarcie umów międzynarodowych pozostających w sprzeczności z Konstytucją Ukrainy, jest możliwe dopiero po wniesieniu odpowiednich zmian w Konstytucji Ukrainy.

Art. 10. Językiem państwowym na Ukrainie jest język ukraiński. Państwo zapewnia wszechstronny rozwój i funkcjonowanie języka ukraińskiego we wszystkich sferach życia społecznego na całym terytorium Ukrainy. Na Ukrainie gwarantuje się swobodny rozwój, używanie i ochronę języka rosyjskiego oraz innych języków mniejszości narodowych Ukrainy. Państwo popiera naukę języków obcych umożliwiających porozumiewanie się między narodami. Możliwość stosowania różnych języków na Ukrainie gwarantuje konstytucja Ukrainy, a określa ustawa.

Art. 11. Państwo popiera konsolidację i rozwój narodu ukraińskiego, jego historyczną świadomość, tradycję, i kulturę, a także rozwój etniczny, kulturowy, językowy i religijny tożsamości wszystkich rdzennych ludów i mniejszości narodowych Ukrainy.

Art. 12. Ukraina troszczy się o narodowo-kulturowe i językowe potrzeby Ukraińców mieszkających poza granicami kraju.

Art. 13. Ziemia, jej bogactwa, przestworza, zasoby wodne i inne zasoby naturalne znajdujące się na terytorium Ukrainy, zasoby naturalne szelfu kontynentalnego,

wyłączonej (morskiej) strefy ekonomicznej są własnością ludu ukraińskiego. W zakresie wyznaczonym przez niniejszą Konstytucję, prawa właściciela, w imieniu ludu ukraińskiego, wykonują organy władzy państwowej oraz organy samorządu lokalnego. Każdy obywatel ma prawo do korzystania, zgodnie z obowiązującymi ustawami, z obiektów przyrody, stanowiących własność ludu.

Własność zobowiązuje. Własność nie powinna być wykorzystywana ze szkodą dla człowieka i społeczeństwa.

Państwo zapewnia ochronę praw wszystkich właścicieli i użytkowników oraz społeczny charakter gospodarki. Wszystkie podmioty prawa własności są równe wobec prawa.

Art. 14. Ziemia jest podstawowym bogactwem narodowym znajdującym się pod specjalną ochroną państwa.

Gwarantuje się prawo własności ziemi. Prawo to mogą nabywać i realizować obywatele, osoby prawne i państwo, wyłącznie zgodnie z ustawą.

Art. 15. Życie społeczne na Ukrainie opiera się na zasadach politycznego, ekonomicznego i ideologicznego pluralizmu.

Żadna ideologia nie może być uznana przez państwo za obowiązującą.

Cenzura jest zabroniona.

Państwo gwarantuje swobodę działalności politycznej, o ile nie zabrania jej Konstytucja ani ustawy Ukrainy.

Art. 16. Zapewnienie ochrony środowiska i utrzymanie równowagi ekologicznej na terytorium Ukrainy, przewyciężenie następstw katastrofy czernobylskiej - katastrofy o znaczeniu światowym, i zachowanie (podstawowej substancji narodu) zasobów ludzkich narodu ukraińskiego jest obowiązkiem państwa.

Art. 17. Ochrona suwerenności i integralności terytorialnej Ukrainy, zapewnienia jej ekonomicznego i informacyjnego bezpieczeństwa jest najważniejszą funkcją państwa, sprawą całego ukraińskiego ludu.

Obrona Ukrainy, ochrona jej suwerenności, integralności i nienaruszalności terytorialnej spoczywa na Siłach Zbrojnych Ukrainy.

Zapewnienie bezpieczeństwa państwa i ochrona granicy państwowej Ukrainy spoczywa na odpowiednich formacjach wojskowych i na stojących na straży prawa organach władzy, których organizację i tryb działania określa ustawa.

Nikt nie może wykorzystywać Sił Zbrojnych Ukrainy i innych formacji wojskowych, w celu ograniczenia praw i wolności obywateli albo w celu obalenia ustroju konstytucyjnego, usunięcia organów władzy lub zakłócania ich działalności.

Państwo zapewnia opiekę socjalną obywatelom Ukrainy, którzy przebywają w Siłach Zbrojnych Ukrainy i w innych formacjach wojskowych, a także członkom ich rodzin.

Na terytorium Ukrainy zabrania się tworzenia i funkcjonowania formacji zbrojnych, nie przewidzianych ustawą.

Na terytorium Ukrainy nie dopuszcza się rozmieszczania obcych baz wojskowych.

Art. 18. Celem polityki zagranicznej Ukrainy jest zabezpieczenie interesów narodowych i bezpieczeństwa poprzez popieranie pokojowej i obopólnie korzystnej współpracy z członkami międzynarodowej społeczności na podstawie ogólnie przyjętych zasad i norm międzynarodowego prawa.

Art. 19. Porządek prawny na Ukrainie opiera się na zasadach, zgodnie z którymi, nikogo nie wolno zmuszać do zachowania, jakiego ustawodawstwo nie nakazuje. Organy władzy państwowej i organy samorządu lokalnego, oraz funkcjonariusze tych organów są zobowiązani działać tylko na podstawie i w granicach swoich uprawnień oraz za pomocą środków przewidzianych w Konstytucji i w ustawach Ukrainy.

Art. 20. Symbolami państwowymi Ukrainy są flaga państwowa Ukrainy, herb państwowy Ukrainy i hymn państwowy Ukrainy.
Flaga państwowa Ukrainy - składa się z dwóch jednakowej szerokości, poziomych w kolorach niebieskim i żółtym.
Wielki herb państwowy Ukrainy z uwzględnieniem małego herbu państwowego Ukrainy i herbu Wojska Zaporoskiego określa ustawa. Dla przyjęcia ustawy wymaganych jest co najmniej dwie trzecie głosów konstytucyjnego składu Rady Najwyższej Ukrainy. Głównym elementem wielkiego państwowego herbu Ukrainy jest znak władzy książęcej Włodzimierza Wielkiego (mały państwowy herb Ukrainy).
Hymnem państwowym Ukrainy jest hymn narodowy z muzyką M. Wierbickiego i ze słowami, zatwierdzonymi ustawą, uchwaloną co najmniej dwoma trzecimi głosów konstytucyjnego składu Rady Najwyższej Ukrainy.
Opis symboli państwowych Ukrainy i tryb ich stosowania określa ustawa, uchwalona co najmniej dwiema trzecimi głosów konstytucyjnego składu Rady Najwyższej Ukrainy.
Stolicą Ukrainy jest miasto Kijów.

Rozdział II

Prawa, wolności i obowiązki człowieka i obywatela

Art. 21. Wszyscy ludzie są wolni i równi w swojej godności i prawach. Prawa i wolności człowieka są niezbywalne i nienaruszalne.

Art. 22. Prawa i wolności człowieka i obywatela, zapewnione w niniejszej Konstytucji, nie stanowią listy zamkniętej.
Konstytucyjne prawa i wolności są gwarantowane i nie można ich uchylić.
Przy uchwalaniu nowych ustaw albo przy wprowadzaniu zmian do obowiązujących ustaw nie dopuszcza się ograniczania treści(istoty) i zakresu obowiązujących praw i wolności.

Art. 23. Każdy człowiek ma prawo do swobodnego rozwoju swojej osobowości, o ile nie narusza praw i wolności innych ludzi, oraz ma obowiązki wobec społeczeństwa, które zapewnia wolny i wszechstronny rozwój jego osobowości.

Art. 24. Obywatele mają jednakowe konstytucyjne prawa i wolności oraz są równi wobec prawa.

Nie mogą istnieć przywileje lub ograniczenia z powodu rasy, koloru skóry, przekonań politycznych, religijnych i innych, płci, pochodzenia etnicznego i społecznego, stanu posiadania, miejsce zamieszkania, z powodu języka czy z innych powodów.

Zapewnia się równość praw kobiety i mężczyzny:

nadając kobietom równe z mężczyznami możliwości w działalności społeczno-politycznej i kulturalnej, w zdobyciu wykształcenia i przygotowania zawodowego, w pracy i wynagrodzeniu za nią;

nadając specjalne prawa dotyczące ochrony pracy i zdrowia kobiet, ulgi emerytalne;

tworząc warunki umożliwiające kobietom pogodzenie pracy z macierzyństwem;

dając prawną ochronę, materialną i moralną, wspierającą macierzyństwo i dzieciństwo, wliczając w to płatne urlopy i inne ulgi dla kobiet brzemiennych i matek.

Art. 25. Obywatel Ukrainy nie może być pozbawiony obywatelstwa ani prawa do zmiany obywatelstwa.

Obywatel Ukrainy nie może być wydalony za granice Ukrainy albo wydany innemu państwu.

Ukraina gwarantuje opiekę i ochronę swoim obywatelom przebywającym poza jej granicami.

Art. 26. Cudzoziemcy albo osoby nie posiadające obywatelstwa przebywające na Ukrainie zgodnie z prawem, korzystają z takich samych praw i wolności, a także ciążą na nich takie same obowiązki, jak na obywatelach Ukrainy, poza wyjątkami określonymi w Konstytucji, w ustawach lub w umowach międzynarodowych zawartych przez Ukrainę.

Cudzoziemcom lub osobom nie posiadającym obywatelstwa można przyznać azyl w trybie określonym ustawą.

Art. 27. Każdy człowiek ma niezbywalne prawo do życia.

Nikogo nie można samowolnie pozbawić życia. Obowiązkiem państwa jest bronić życia ludzkiego.

Każdy ma prawo do obrony własnego życia i zdrowia, życia i zdrowia innych ludzi - w wypadku bezprawnych zamachów na ich życie.

Art. 28. Każdy ma prawo do poszanowania swojej godności.

Nikogo nie można podać torturom, okrutnemu, nieludzkiemu lub, poniżającemu jego godność, traktowaniu i karaniu.

Żaden człowiek, bez dobrowolnie wyrażonej zgody, nie może być poddany eksperymentom medycznym, naukowym i innym.

Art. 29. Każdy człowiek ma prawo do wolności i nietykalności osobistej.

Nikogo nie można aresztować, zatrzymywać w areszcie bez uzasadnionego orzeczenia sądu wydanego na podstawie i w trybie określonym w ustawie.

W wypadkach niecierpiących zwłoki, w celu zapobieżenia lub przerwania przestępstwa, upoważnione ustawą organy mogą stosować zatrzymanie osób jako tymczasowy środek zapobiegawczy, którego zasadność powinna być potwierdzona przez sąd w ciągu siedemdziesięciu dwóch godzin. Osobę zatrzymaną wypuszcza się niezwłocznie na wolność, o ile w ciągu siedemdziesięciu dwóch godzin od czasu zatrzymania, nie zostanie jej wręczono umotywowane postanowienie sądu dotyczące zatrzymania. Każdy aresztowany albo zatrzymany powinien być niezwłocznie powiadomiony o podstawach aresztowania lub zatrzymania, poinformowany o przysługujących mu prawach i, od momentu zatrzymania, powinien mieć możliwość obrony osobiście oraz zapewnioną możliwość korzystania z prawnej pomocy obrońcy. Każdy zatrzymany ma prawo w każdym momencie wnieść odwołanie od postanowienia o zatrzymaniu. O aresztowaniu albo zatrzymaniu powinna być niezwłocznie powiadomiona rodzina aresztowanego lub zatrzymanego.

Art. 30. Każdemu gwarantuje się nienaruszalność mieszkania.

Wkroczenie do mieszkania lub do innego obiektu własności osoby w celu przeszukania lub nadzoru dopuszczalne jest jedynie na podstawie umotywowanego postanowienia sądu.

W wypadkach niecierpiących zwłoki, związanych z ratowaniem życia ludzi oraz mienia lub z bezpośrednim śledzeniem osób podejrzewanych o popełnienie przestępstwa, dopuszcza się inny, określony ustawą, tryb wkroczenia do mieszkania lub do innego obiektu będącego własnością osoby, w celu przeprowadzenia w nich oględzin i przeszukania.

Art. 31. Każdemu gwarantuje się tajemnicę korespondencji, rozmów telefonicznych, komunikacji telegraficznej i innej. Wyjątki są dopuszczalne tylko na podstawie postanowienia sądu wydanego na podstawie ustawy w celu zapobieżenia przestępstwu lub ustalenia prawdy w trakcie prowadzenia śledztwa w sprawie karnej, o ile nie można uzyskać informacji innymi sposobami.

Art. 32. Nie można ingerować w życie osobiste i rodzinne osób, z wyjątkiem przypadków przewidzianych w Konstytucji Ukrainy.

Nie dopuszcza się zbierania, gromadzenia, wykorzystywania i rozpowszechniania informacji poufnej bez zgody osoby, której dotyczy, z wyjątkiem przypadków określonych w ustawie, i wyłącznie w interesie bezpieczeństwa narodowego, pomyślności gospodarczej oraz praw człowieka.

Każdy obywatel ma prawo zapoznać się w organach władzy państwowej, organach samorządu lokalnego, urzędach i organizacjach z dotyczącymi go informacjami, o ile nie stanowią one tajemnicy państwowej albo innej tajemnicy chronionej ustawą.

Każdemu gwarantuje się prawo do postępowania sądowego w celu sprostowania nieprawdziwej informacji o jego osobie lub członkach jego rodziny oraz prawo żądania zaprzestania rozpowszechniania tych informacji. Każdemu gwarantuje się także prawa do odszkodowania za szkody materialne i moralne poniesione, w wyniku zbierania, gromadzenia, wykorzystania i rozpowszechniania tej nieprawdziwej informacji.

Art. 33. Z wyjątkiem ograniczeń określonych w ustawie, każdemu, kto przebywa na terytorium Ukrainy zgodnie z prawem, przysługuje wolność poruszania się, wolny wybór miejsca zamieszkania, prawo dobrowolnego opuszczenia terytorium Ukrainy. Obywatel Ukrainy nie może być pozbawiony prawa do powrotu na Ukrainę w dowolnym czasie.

Art. 34. Każdemu gwarantuje się prawo do wolności myśli i słowa, do swobodnego wyrażania swoich poglądów i przekonań.

Każdy ma prawo do swobodnego zbierania, gromadzenia, wykorzystywania i do rozpowszechniania informacji ustnie, pisemnie lub w inny sposób, zgodnie z własnym wyborem.

Stosowanie tych praw można ograniczyć ustawą w interesie bezpieczeństwa narodowego, integralności terytorialnej lub porządku społecznego w celu zapobieżenia rozruchom lub przestępstwom, w celu ochrony zdrowia ludności, dobrego imienia albo praw innych ludzi, w celu zapobieżenia rozpowszechnieniu informacji, zdobytej poufnie, albo w celu utrzymania autorytetu i bezstronności wymiaru sprawiedliwości.

Art. 35. Każdy ma prawo do swobodnego wyboru światopoglądu i wyznania. Prawo to obejmuje wolność wyznawania jakiejkolwiek religii albo nie wyznawania żadnej, uprawiania bez przeszkód pojedynczo lub grupowo kultu i obrzędów rytualnych, prowadzenie działalności religijnej.

Stosowanie tego prawa może być ograniczone przez ustawę tylko w interesie obrony porządku społecznego, zdrowia i moralności publicznej albo obrony praw i wolności innych ludzi.

Cerkiew i organizacje religijne na Ukrainie są oddzielone od państwa, a szkoła - od cerkwi. Żadna religia nie może być uznana za państwową lub obowiązującą.

Nikt nie może być zwolniony z obowiązków wobec państwa ani odmówić wykonywania postanowień ustaw z powodu przekonań religijnych. O ile wypełnienie obowiązku służby wojskowej pozostaje w sprzeczności z przekonaniem religijnym obywatela, wykonanie tego obowiązku może być zamienione na służbę alternatywną (niewojskową).

Art. 36. Obywatele Ukrainy mają prawo do zrzeszania się w partie polityczne i organizacje społeczne celem realizacji i ochrony swoich praw i wolności oraz w celu zaspokojenia interesów politycznych, ekonomicznych, społecznych, kulturalnych i innych, z wyjątkiem ograniczeń określonych w ustawie, z uwagi na interes bezpieczeństwa narodowego lub porządku społecznego, ochrony zdrowia ludności albo obrony praw i wolności innych ludzi.

Partie polityczne na Ukrainie pomagając w formułowaniu i wyrażaniu woli politycznej obywateli, biorą udział w wyborach. Członkami partii politycznych mogą być tylko obywatele Ukrainy. Ograniczenia członkostwa w partiach politycznych określa wyłącznie niniejsza Konstytucja i ustawy Ukrainy.

Obywatele mają prawo do zrzeszania się w związkach zawodowych w celu obrony swoich praw oraz interesów pracowniczych i socjalno-gospodarczych. Związki

zawodowe są organizacjami społecznymi, które jednoczą obywateli związanych wspólnymi interesami według rodzaju działalności zawodowej. Związki zawodowe tworzy się bez uprzedniego zezwolenia, w wyniku swobodnej decyzji ich członków. Wszystkie związki zawodowe mają równe prawa. Ograniczenia w członkostwie związków zawodowych określa wyłącznie niniejsza Konstytucja i ustawy Ukrainy. Nikogo nie można zmuszać do wstąpienia do jakiegokolwiek organizacji społecznej lub ograniczać w prawach z uwagi na przynależność lub nie należenie do partii politycznych albo organizacji społecznych.

Wszystkie organizacje społeczne są równe wobec prawa.

Art. 37. Zabrania się tworzenia i działalności partii politycznych oraz organizacji społecznych, których cele programowe albo działalność są ukierunkowane na likwidację niepodległości Ukrainy, zmianę siłą ustroju konstytucyjnego, pogwałcenie suwerenności i integralności terytorialnej państwa, zagrożenie jego bezpieczeństwa, bezprawne zagarnięcie władzy państwowej, propagandę wojny, przemocy, na rozpalenie wrogości etnicznej, rasowej, religijnej, zamach na prawa i wolności człowieka, zdrowie ludności.

Partie polityczne i organizacje społeczne nie mogą posiadać formacji paramilitarnych. Nie dopuszcza się tworzenia i działalności struktur organizacyjnych partii politycznych w organach władzy wykonawczej lub sędziowskiej i w organach wykonawczych samorządu lokalnego, w formacjach wojskowych, a także w przedsiębiorstwach państwowych, w zakładach nauczania i innych państwowych instytucjach i organizacjach.

Zakaz działalności organizacji społecznej może nastąpić tylko w trybie sądowym.

Art. 38. Obywatele mają prawo brać udział w zarządzaniu sprawami państwa, w ogólnoukraińskich i lokalnych referendach, swobodnie wybierać i być wybieranymi do organów władzy państwowej i organów samorządu lokalnego.

Obywatele korzystają, na równych zasadach, z prawa dostępu do służby państwowej, a także do służby w organach samorządu lokalnego.

Art. 39. Obywatele mają prawo do zgromadzeń pokojowych - bez broni, i do zebrań, mityngów, pochodów oraz demonstracji, o przeprowadzeniu których zawiadamia się zawnazu organy władzy wykonawczej lub organy samorządu lokalnego. Ograniczenia w realizacji tego prawa można ustanowić sędziownie, zgodnie z prawem, i tylko w interesie bezpieczeństwa narodowego i porządku społecznego - w celu zapobieżenia rozruchom lub przestępstwom, w celu ochrony zdrowia ludności albo obrony praw i wolności innych ludzi.

Art. 40. Wszyscy mają prawo zwracać się indywidualnie lub zbiorowo, w formie pisemnej lub osobiście do organów władzy państwowej, organów samorządu lokalnego i do osób zajmujących stanowiska urzędowe oraz służbowe w tych organach, które są zobowiązane rozpatrzyć podania i udzielić odpowiedzi wraz z uzasadnieniem w terminie określonym w ustawie.

Art. 41. Każdy ma prawo władać, korzystać i rozporządzać swoją własnością, rezultatami swojej intelektualnej i twórczej działalności.

Tryb nabywania prawa własności prywatnej określa ustawa.

Obywatele dla zaspokajania swoich potrzeb mogą korzystać, zgodnie z ustawą, z obiektów własności państwowej lub komunalnej.

Nikogo nie można pozbawić, niezgodnie z prawem, prawa własności. Prawo własności prywatnej jest nienaruszalne.

Przymusowe wywłaszczenie dotyczące obiektów prywatnej własności można stosować tylko wyjątkowo w przypadkach koniecznych ze względu na interes społeczny, na podstawie i w trybie, określonym w ustawie oraz pod warunkiem uprzedniego i pełnego odszkodowania. Przymusowe wywłaszczenie takich obiektów z pełnym odszkodowaniem w terminie późniejszym, dopuszcza się tylko w warunkach stanu wojennego lub wyjątkowego.

Konfiskata mienia może nastąpić wyłącznie na podstawie orzeczenia sądu w przypadkach, rozmiarze i trybie, określonych w ustawie.

Korzystanie z własności nie może przynosić szkody prawom, wolnościom, i godności obywateli, interesom społeczeństwa, nie może pogarszać stanu środowiska i naturalnych właściwości ziemi.

Art. 42. Każdy ma prawo do prowadzenia działalności gospodarczej, o ile ustawa jej nie zabrania.

Ustawa ogranicza działalność gospodarczą deputowanych, funkcjonariuszy publicznych organów władzy państwowej i organów samorządu lokalnego.

Państwo zapewnia obronę konkurencyjności i działalności gospodarczej. Nie dopuszcza się wykorzystywania monopolistycznej pozycji na rynku, niezgodnego z prawem ograniczania konkurencji i nieuczciwej konkurencji. Rodzaje i zakres monopolu określa ustawa.

Państwo chroni prawa konsumentów, sprawuje kontrolę nad jakością i bezpieczeństwem produkcji we wszystkich rodzajach usług i prac, wspiera organizacje społeczne konsumentów.

Art. 43. Każdy ma prawo do pracy, obejmujące możliwość zdobycia środków na utrzymanie dzięki pracy, jaką dobrowolnie wybiera albo na jaką dobrowolnie się godzi.

Państwo tworzy warunki dla urzeczywistniania prawa do pracy, gwarantuje równe możliwości przy wyborze zawodu i rodzaju zajęcia, realizuje programy nauki zawodu, przygotowuje i kształca kadry odpowiednio do potrzeb społeczeństwa.

Zabrania się korzystania z pracy przymusowej. Nie uważa się za pracę przymusową służby wojskowej albo alternatywnej (nie wojskowej), a także pracy lub służby, jaką wykonuje się na podstawie wyroku lub innej decyzji sądu albo zgodnie z ustawami o stanie wojennym i wyjątkowym.

Każdy ma prawo do pracy wykonywanej w należytych, bezpiecznych i zdrowych warunkach, do płacy zarobkowej, nie niższej niż minimalna wysokość wynagrodzenia określona w ustawie.

Zabrania się wykorzystywania pracy kobiet i nieletnich dzieci w pracach niebezpiecznych dla zdrowia.

Obywatelem gwarantuje się ochronę przed bezprawnym zwolnieniem.
Prawo do otrzymywania w terminie wynagrodzenia za pracę jest chronione ustawą.

Art. 44. Pracownicy mają prawo do strajku w celu obrony swoich interesów ekonomicznych i socjalnych.

Tryb realizacji prawa do strajku określa ustawa, biorąc pod uwagę konieczność zapewnienia bezpieczeństwa narodowego, ochrony zdrowia, praw i wolności innych ludzi.

Nikogo nie można zmuszać do uczestnictwa lub do nie uczestniczenia w strajku.
Zakaz strajku jest dopuszczalny tylko na podstawie ustawy.

Art. 45. Każdy pracownik ma prawo do wypoczynku.

Prawo to gwarantuje ustawowe dni cotygodniowego wypoczynku, a także corocznego płatnego urlopu, normy skróconego dnia pracy dla wyszczególnionych zawodów i wytwórczości oraz skróconego czasu pracy w nocy.

Ustawa określa maksymalną długość czasu pracy, minimalną długość wypoczynku i coroczny płatny urlop, dni wolne od pracy i święta, a także inne warunki realizacji tego prawa.

Art. 46. Obywatele mają prawo do opieki socjalnej. Obejmuje ono prawo do zabezpieczenia społecznego w razie pełnej, częściowej lub tymczasowej utraty zdolności do pracy, utraty żywiciela, bezrobocia z nie z własnej woli, a także z powodu starości i w innych przypadkach, przewidzianych w ustawach.

Prawo to gwarantuje się poprzez powszechne i obowiązkowe, państwowe ubezpieczenie społeczne ze środków pochodzących ze składek ubezpieczeniowych obywateli, przedsiębiorstw, urzędów i organizacji, a także z środków budżetowych oraz innych źródeł zabezpieczenia społecznego; poprzez stworzenie sieci instytucji państwowych, komunalnych, prywatnych w celu opieki nad osobami niezdolnymi do pracy.

Emerytury, inne rodzaje socjalnych wypłat oraz zasiłków stanowiących podstawowe źródło utrzymania, powinny zapewniać poziom życia nie niższy niż minimum społeczne, określone w ustawie.

Art. 47. Każdy ma prawo do mieszkania. Państwo tworzy warunki, umożliwiające każdemu obywatelowi zbudowanie mieszkania, nabycie go na własność lub wynajęcie.

Obywatelom potrzebującym opieki społecznej, państwo oraz organy samorządu lokalnego przydzielają mieszkanie nieodpłatnie albo za przystępną dla nich opłatą, zgodnie z ustawą.

Nikogo nie można drogą przymusu pozbawić mieszkania, inaczej niż na podstawie orzeczenia sądu wydanego w oparciu o ustawę.

Art. 48. Każdy ma prawo do godnego poziomu życia dla siebie i swojej rodziny, w tym do wystarczających środków na jedzenie, ubranie i mieszkanie.

Art. 49. Każdy ma prawo do ochrony zdrowia, pomocy medycznej i ubezpieczenia zdrowotnego.

Ochronę zdrowia zapewnia się dzięki finansowaniu przez państwo odpowiednich programów społeczno-gospodarczych, zdrowotno-sanitarnych, sanatoryjnych. Państwo tworzy warunki dla skutecznej i dostępnej dla wszystkich obywateli służby zdrowia. W państwowych i komunalnych instytucjach służby zdrowia udziela się bezpłatnej pomocy medycznej; nie można zmniejszyć istniejącej sieci takich instytucji. Państwo wspiera rozwój zakładów leczniczych wszystkich rodzajów własności. Państwo dba o rozwój kultury fizycznej sportu, zapewnia dobry stan sanitarno-epidemiologiczny kraju.

Art. 50. Każdy ma prawo do przebywania w bezpiecznym dla życia i zdrowia środowisku oraz do wynagrodzenia za szkody poniesione w wypadku naruszenia tego prawa.

Każdemu gwarantuje się prawo swobodnego dostępu do informacji o stanie środowiska, jakości żywności i przedmiotów codziennego użytku, a także prawo do rozpowszechnienia takiej informacji. Nikt nie może utajnić takiej informacji.

Art. 51. Małżeństwo opiera się na dobrowolnym porozumieniu kobiety i mężczyzny. Każdy z małżonków ma równe prawa i obowiązki w małżeństwie i w rodzinie. Rodzice są zobowiązani utrzymywać dzieci do czasu osiągnięcia przez nie pełnoletności. Pełnoletnie dzieci są zobowiązane do opieki nad swoimi niezdolnymi do pracy rodzicami. Rodzina, dzieciństwo, macierzyństwo i ojcostwo znajdują się pod ochroną państwa.

Art. 52. Dzieci mają równe prawa niezależnie od ich pochodzenia, a także od tego czy urodziły się w związkach oficjalnych czy też nieformalnych. Wszelka przemoc wobec dziecka lub wykorzystanie go jest ścigane sędownie. Utrzymanie i wychowanie sierot i dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej spoczywa na państwie. Państwo zachęca i wspiera dobroczynną działalność w dotyczącą do dzieci.

Art. 53. Każdemu przysługuje prawo do wykształcenia. Ogólne wykształcenie średnie jest objęte powszechnym obowiązkiem szkolnym. Państwo zapewnia: dostęp i bezpłatną opiekę przedszkolną, ogólne wykształcenie średnie, wykształcenie zawodowo-techniczne i wyższe w państwowych i komunalnych instytucjach nauczania; rozwój przedszkoli, wykształcenia średniego, pomaturalnego, zawodowo-technicznego, wyższego i podyplomowego, różnych form nauki; udzielanie stypendiów i ulg państwowych dla uczniów i studentów. Obywatele mają prawo do bezpłatnego wyższego wykształcenia w państwowych i komunalnych instytucjach nauczania, do których są przyjmowani na zasadzie konkursu. Obywatelom należącym do mniejszości narodowych gwarantuje się, zgodnie z ustawą, prawo do nauki w języku ojczystym lub nauki języka ojczystego w państwowych i komunalnych instytucjach nauczania albo w ośrodkach kultury narodowej.

Art. 54. Gwarantuje się swobodę twórczości literackiej, malarskiej, naukowej i technicznej, obronę własności intelektualnej, praw autorskich, interesów moralnych i materialnych, jakie pojawiają się w związku z różnymi rodzajami działalności intelektualnej.

Każdy obywatel ma prawo do rezultatów swojej intelektualnej, twórczej działalności, której nikt nie może wykorzystywać ani rozpowszechniać bez jego zgody, z wyjątkiem wypadków określonych w ustawie.

Państwo wspiera rozwój nauki oraz nawiązanie przez Ukrainę stosunków naukowych z nauką światową.

Dziedzictwo kulturowe jest chronione prawem.

Państwo zabezpiecza gromadzenie pamiątek historycznych i innych obiektów, które posiadają wartość kulturową, podejmuje starania o sprowadzenia na Ukrainę skarbów kultury narodowej znajdujących się zagranicą.

Art. 55. Prawa i wolności człowieka i obywatela znajdują się pod ochroną sądów.

Każdemu gwarantuje się prawo zaskażenia w sądzie decyzji, działań lub zaniechania działań organów władzy państwowej, organów samorządu lokalnego, osób pełniących funkcje publiczne i urzędowe.

Każdy ma prawo zwrócić się w obronie swoich praw do Pełnomocnika Rady Najwyższej Ukrainy do Praw Człowieka.

Każdy ma prawo, po wykorzystaniu wszystkich możliwości prawnych na Ukrainie, zwrócić się w obronie swoich praw człowieka i obywatela do odpowiednich międzynarodowych instytucji sądowych lub do odpowiednich organów organizacji międzynarodowych, których członkiem lub uczestnikiem jest Ukraina.

Każdy ma prawo bronić swoich praw i wolności przed zamachem na nie, wszelkimi środkami nie zakazanymi przez prawo.

Art. 56. Każdy ma prawo do odszkodowania, ze środków państwa lub organów samorządu lokalnego, za poniesione szkody materialne lub moralne, spowodowane niezgodnymi z prawem decyzjami, działaniami lub zaniechaniem działań organów władzy państwowej, organów samorządu lokalnego, osób funkcjonariuszy publicznych i urzędników tych organów, przy wykonywaniu przez nich swoich obowiązków.

Art. 57. Gwarantuje się każdemu prawo do zapoznania się z przysługującymi mu prawami i obowiązkami.

Ustawy i inne akty normatywne, które określają prawa i obowiązki obywateli, nie mają mocy prawnej, o ile nie zostały podane do wiadomości publicznej w trybie określonym w ustawie.

Art. 58. Ustawy i inne akty normatywne nie działają wstecz, z wyjątkiem wypadków, łagodzących lub uchylających odpowiedzialność jednostki.

Nie można odpowiadać za czyny, które w czasie ich popełnienia, nie były uznawane za niezgodne z prawem.

Art. 59. Każdy ma prawo do pomocy prawnej. W wypadkach przewidzianych ustawą, pomocy udziela się nieodpłatnie. Każdy dobrowolnie wybiera swojego obrońcę. Adwokatura działa w celu zapewnienia prawa do obrony w przypadkach oskarżenia oraz przy rozstrzyganiu spraw w sądach oraz w innych organach państwowych na Ukrainie.

Art. 60. Nikt nie jest zobowiązany do wykonywania zarządzeń i rozkazów o charakterze jawnie przestępczym..

Za wydanie i wykonanie jawnie przestępczego zarządzenia lub rozkazu ponosi się odpowiedzialność prawną

Art. 61. Nikt nie może być pociągnięty powtórnie do tego samego rodzaju odpowiedzialności prawnej za ten sam czyn.

Odpowiedzialność prawną ma charakter indywidualny.

Art. 62 Osobę uznaje się za niewinną popełnienia przestępstwa i nie może ona ponosić kary, dopóki jej wina nie zostanie dowiedzona w trybie przewidzianym w ustawie i potwierdzona skazującym wyrokiem sądu.

Nikt nie jest zobowiązany dowodzić swojej niewinności.

Oskarżenie nie może się opierać na dowodach, uzyskanych w sposób niezgodny z prawem, a także na domniemaniach. Wszystkie wątpliwości dotyczące winy oskarżonego tłumaczy się na jego korzyść.

W przypadku uchylenia wyroku sądu jako niezgodnego z prawem, państwo ponosi koszty za szkodę materialną i moralną, wyrządzoną bezpodstawnym oskarżeniem.

Art. 63. Nie ponosi się odpowiedzialności za odmowę składania zeznań lub wyjaśnień dotyczących siebie, członków rodziny, bliskich krewnych, krąg których określa ustawa. Podejrzany, oskarżony lub podsądny ma prawo do obrony.

Skazany korzysta z wszystkich praw człowieka i obywatela, z wyjątkiem ograniczeń, określonych w ustawie i nałożonych wyrokiem sądowym.

Art. 64. Konstytucyjne prawa i wolności człowieka i obywatela nie mogą być ograniczone, z wyjątkiem wypadków, przewidzianych w Konstytucji Ukrainy.

W warunkach stanu wojennego lub wyjątkowego można ustanawiać inne ograniczenia praw i wolności z określeniem czasu trwania tych ograniczeń. Nie można ograniczać praw i wolności, przewidzianych w artykułach 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 niniejszej Konstytucji.

Art. 65. Obrona Ojczyzny, niepodległości i terytorialnej integralności Ukrainy, okazywanie szacunku symbolom państwowym jest obowiązkiem obywateli Ukrainy.

Art. 66. Każdy jest zobowiązany nie działać na szkodę środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz winien ponosić koszty wyrządzanych przez niego szkód.

Art. 67. Każdy jest zobowiązany płacić podatki i długi w trybie i wysokości, określonych w ustawie.

Wszyscy obywatele corocznie składają w urzędach podatkowych w miejscu zamieszkania deklaracje o swoim stanie majątkowym oraz o dochodach w minionym roku, w trybie określonym w ustawie.

Art. 68. Każdy jest zobowiązany bezwzględnie przestrzegać przepisów Konstytucji i praw Ukrainy, nie naruszać praw i wolności, czci i godności innych ludzi. Nieznajomość prawa nie zwalnia od odpowiedzialności prawnej.

ROZDZIAŁ III

Wybory, referendum

Art. 69. Wola narodu urzeczywistnia się w wyborach, w referendum i innych formach demokracji bezpośredniej.

Art. 70. Prawo głosowania w wyborach i referendach posiadają obywatele Ukrainy, którzy w dniu przeprowadzania wyborów mają ukończone osiemnaście lat. Prawo głosowania nie przysługuje obywatelom ubezwłasnowolnionym prawomocnym wyrokiem sądu.

Art. 71. Wybory do organów władzy państwowej i do organów samorządu lokalnego są wolne i odbywają się na podstawie powszechnego, równego i bezpośredniego prawa wyborczego w tajnym głosowaniu. Wyborcom gwarantuje się swobodne wyrażanie swojej woli.

Art. 72. Referendum ogólnoukraińskie zarządza Rada Najwyższa Ukrainy albo Prezydent Ukrainy zgodnie z ich uprawnieniami, określonymi w niniejszej Konstytucji. Referendum ogólnoukraińskie ogłasza się z inicjatywy ludowej na żądanie co najmniej trzech milionów obywateli Ukrainy posiadających bierne prawo wyborcze, pod warunkiem, że podpisy za przeprowadzeniem referendum zebrano w co najmniej w dwóch trzecich obwodów i nie mniej niż sto tysięcy podpisów w każdym obwodzie.

Art. 73. Wyłącznie w referendum ogólnoukraińskim rozstrzyga się sprawy zmian terytorialnych Ukrainy.

Art. 74. Nie dopuszcza się przeprowadzania referendum w sprawie podatków, budżetu i amnestii.

ROZDZIAŁ IV

Rada Najwyższa Ukrainy

Art. 75. Jedynym organem władzy ustawodawczej na Ukrainie jest parlament - Rada Najwyższa Ukrainy.

Art. 76. Konstytucyjny skład Rady Najwyższej Ukrainy - to czterysta pięćdziesięciu deputowanych ludowych Ukrainy wybieranych na podstawie powszechnego, równego i bezpośredniego prawa wyborczego w głosowaniu tajnym na okres czterech lat. Deputowanym ludowym Ukrainy może być obywatel Ukrainy, który w dniu wyborów ma ukończone dwadzieścia jeden lat, posiada czynne prawo wyborcze i mieszka nieprzerwanie na Ukrainie w ciągu ostatnich pięciu lat. Do Rady Najwyższej Ukrainy nie może być wybrany obywatel, który został skazany za popełnienie umyślnego przestępstwa, o ile wyrok nie został umorzony ani zatarty w trybie określonym przez ustawę. Uprawnienia deputowanych ludowych Ukrainy określa Konstytucja i ustawy Ukrainy.

Art. 77. W zwykłym terminie wybory do Rady Najwyższej odbywają w ostatnią niedzielę marca w czwartym roku kadencji Rady Najwyższej Ukrainy . Wybory nadzwyczajne do Rady Najwyższej Ukrainy wyznacza Prezydent Ukrainy i przeprowadza się je w ciągu sześćdziesięciu dni od dnia opublikowania decyzji o przedterminowym rozwiązaniu Rady Najwyższej Ukrainy. Tryb przeprowadzenia wyborów deputowanych ludowych określa ustawa.

Art. 78. Deputowani ludowi Ukrainy sprawują mandat na zasadzie zawodowej. Deputowani ludowi nie mogą posiadać innego mandatu przedstawicielskiego ani pełnić służby państwowej. Wymogi niepołączalności mandatu deputowanego z innymi rodzajami działalności określa ustawa.

Art. 79. Deputowani ludowi Ukrainy przed objęciem mandatu składają przez Radą Najwyższą przysięgę następującej treści:
"Przysięgam na wierność Ukrainie. Zobowiązuję się wszystkimi swoimi czynami bronić suwerenności i niepodległości Ukrainy, działać w imię dobra Ojczyzny i pomyślności ludu ukraińskiego.
Przysięgam przestrzegać przepisów Konstytucji Ukrainy i praw Ukrainy, wykonywać swoje obowiązki w interesach wszystkich rodaków"
Przysięgę czyta najstarszy wiekiem deputowany ludowy Ukrainy przed otwarciem pierwszej sesji nowowybranej Rady Najwyższej Ukrainy. Następnie deputowani potwierdzają przysięgę swoimi podpisami pod jej tekstem. Odmowa złożenia przysięgi oznacza utratę mandatu deputackiego. Deputowani ludowi rozpoczynają sprawowanie mandatu od momentu złożenia przysięgi.

Art. 80. Deputowanym ludowym Ukrainy gwarantuje się nietykalność deputacką.

Deputowani ludowi nie ponoszą odpowiedzialności prawnej za wyniki głosowania albo wypowiedzi w parlamencie oraz w jego organach, z wyjątkiem odpowiedzialności za obrazę lub oszczerstwo.

Deputowanych ludowych Ukrainy nie można pociągać do odpowiedzialności karnej, zatrzymać ani aresztować bez zgody Rady Najwyższej Ukrainy

Art. 81. Mandat deputowanych ludowych Ukrainy wygasa wraz z zakończeniem kadencji Rady Najwyższej Ukrainy.

Mandat deputowanych ludowych Ukrainy wygasa przed terminem w wypadku:

- 1) osobistego oświadczenia o złożeniu mandatu
- 2) uprawomocnienia się wyroku skazującego deputowanego
- 3) uznania deputowanego przez sąd za ubezwłasnowolnionego lub zaginionego
- 4) utraty obywatelstwa albo wyjazdu za granice Ukrainy w celu stałego zamieszkania
- 5) śmierci.

Decyzje dotyczące przedterminowego wygaśnięcia mandatu deputowanego ludowego Ukrainy uchwała się większością głosów konstytucyjnego składu Rady Najwyższej Ukrainy.

W razie niespełnienia wymogu niepołączalności mandatu deputowanego z innymi rodzajami działalności, mandat deputowanego ludowego Ukrainy wygasa przedterminowo na podstawie postanowienia sądu wydanego w oparciu o ustawę.

Art. 81. Mandat deputowanych ludowych Ukrainy wygasa wraz z zakończeniem kadencji Rady Najwyższej Ukrainy.

Mandat deputowanych ludowych Ukrainy wygasa przed terminem w wypadku:

- 1) osobistego oświadczenia o złożeniu mandatu
- 2) uprawomocnienia się wyroku skazującego deputowanego
- 3) uznania deputowanego przez sąd za ubezwłasnowolnionego lub zaginionego
- 4) utraty obywatelstwa albo wyjazdu za granice Ukrainy w celu stałego zamieszkania
- 5) śmierci.

Decyzje dotyczące przedterminowego wygaśnięcia mandatu deputowanego ludowego Ukrainy uchwała się większością głosów konstytucyjnego składu Rady Najwyższej Ukrainy.

W razie niespełnienia wymogu niepołączalności mandatu deputowanego z innymi rodzajami działalności, mandat deputowanego ludowego Ukrainy wygasa przedterminowo na podstawie postanowienia sądu wydanego w oparciu o ustawę.

Art. 82. Rada Najwyższa Ukrainy pracuje w trybie sesji.

Rada Najwyższa Ukrainy ma prawo ukonstytuować się, pod warunkiem wyboru nie mniej niż dwóch trzecich deputowanych składu konstytucyjnego.

Rada Najwyższa Ukrainy zbiera się na pierwszą sesję nie później niż trzydziestego dnia po oficjalnym ogłoszeniu wyników wyborów.

Pierwsze posiedzenie Rady Najwyższej Ukrainy otwiera najstarszy wiekiem deputowany ludowy Ukrainy.

Plan pracy Rady Najwyższej Ukrainy określa Konstytucja Ukrainy oraz ustawa o regulaminie Rady Najwyższej Ukrainy.

Art. 83. Sesje zwyczajne Rady Najwyższej Ukrainy rozpoczynają się w pierwszy wtorek lutego i w pierwszy wtorek września każdego roku.

Sesje nadzwyczajne Rady Najwyższej Ukrainy, z ustalonym porządkiem dziennym, zwołuje Przewodniczący Rady Najwyższej Ukrainy na żądanie nie mniej niż jednej trzeciej składu konstytucyjnego deputowanych ludowych Ukrainy Rady Najwyższej Ukrainy albo na żądanie Prezydenta Ukrainy.

Rada Najwyższa zbiera się, bez zwoływania, w ciągu dwóch dni, w wypadku wprowadzenia stanu wojennego lub wyjątkowego na Ukrainie.

W razie zakończenia kadencji Rady Najwyższej Ukrainy w czasie trwania stanu wojennego lub wyjątkowego, kadencję przedłuża się do dnia pierwszego posiedzenia pierwszej sesji Rady Najwyższej Ukrainy, wybranej po uchyleniu stanu wojennego lub wyjątkowego.

Art. 84. Posiedzenia Rady Najwyższej Ukrainy prowadzi się jawnie. Posiedzenia zamknięte przeprowadza się na podstawie decyzji większości konstytucyjnego składu Rady Najwyższej Ukrainy.

Rada Najwyższa Ukrainy podejmuje decyzje wyłącznie na plenarnych posiedzeniach poprzez głosowanie.

Na posiedzeniach Rady Najwyższej Ukrainy deputowany ludowy Ukrainy głosuje osobiście.

Art. 85. Do uprawnień Rady Najwyższej Ukrainy należy:

- 1) wnoszenie zmian do Konstytucji Ukrainy w zakresie i trybie przewidzianym w rozdziale XIII niniejszej Konstytucji;
- 2) wyznaczanie ogólnoukraińskiego referendum w sprawach określonych w artykule 73 niniejszej Konstytucji;
- 3) uchwalanie ustaw;
- 4) zatwierdzanie Budżetu Państwowego Ukrainy i wnoszenie do niego zmian; kontrola wykonania Budżetu Państwowego Ukrainy, podejmowanie decyzji dotyczącej sprawozdania z jego wykonania;
- 5) określenie zasad polityki wewnętrznej i zagranicznej
- 6) zatwierdzanie ogólnopaństwowych programów rozwoju ekonomicznego, naukowo-technicznego, socjalnego, narodowo-kulturalnego, ochrony środowiska;
- 7) zarządzanie wyborów Prezydenta Ukrainy w terminie wyznaczonym w niniejszej Konstytucji;
- 8) wysłuchanie corocznych i nadzwyczajnych orędzi Prezydenta Ukrainy o stanie państwa;
- 9) ogłaszanie, na wniosek Prezydenta Ukrainy, wojny i pokoju, zaaprobowanie decyzji Prezydenta Ukrainy o wykorzystaniu Sił Zbrojnych Ukrainy i innych formacji wojskowych w razie napaści zbrojnej na Ukrainę;
- 10) składanie Prezydenta Ukrainy z urzędu w trybie specjalnej procedury, określonej w artykule 111 niniejszej Konstytucji;
- 11) rozpatrzenie i podjęcie decyzji o programie działania Gabinetu Ministrów Ukrainy;
- 12) wyrażanie zgody na desygnowanego przez Prezydenta Ukrainy Premiera Ukrainy;

- 13) sprawowanie kontroli działania Gabinetu Ministrów Ukrainy, zgodnie z niniejszą Konstytucją;
- 14) zatwierdzanie decyzji o udzieleniu przez Ukrainę kredytów i pomocy gospodarczej innym państwom oraz organizacjom międzynarodowym, a także o otrzymaniu przez Ukrainę od innych państw, banków i finansowych organizacji międzynarodowych kredytów, nie przewidzianych w Budżecie Państwowym Ukrainy, oraz o sprawowaniu kontroli nad ich wykorzystaniem;
- 15) powoływanie lub wybór na urząd, odwołanie z urzędu, wyrażenie zgody na powołanie i odwołanie z urzędu osób w wypadkach przewidzianych w niniejszej Konstytucji;
- 16) powoływanie i odwoływanie z urzędu Przewodniczącego i innych członków Izby Obrachunkowej;
- 17) powoływanie i odwoływanie z urzędu Pełnomocnika Rady Najwyższej Ukrainy do Praw Człowieka; wysłuchanie jego corocznych sprawozdań o stanie przestrzegania i obrony praw człowieka i obywatela na Ukrainie;
- 18) powoływanie i odwoływanie z urzędu Prezesa Banku Narodowego Ukrainy na wniosek Prezydenta Ukrainy;
- 19) powoływanie i odwoływanie połowy składu Zarządu Narodowego Banku Ukrainy;
- 20) powoływanie połowy składu Rady Narodowej do spraw Radia i Telewizji;
- 21) powoływanie na urząd i uchylanie pełnomocnictw członków Centralnej Komisji Wyborczej na wniosek Prezydenta Ukrainy;
- 22) zatwierdzanie ogólnej struktury, liczebności, określenia funkcji Sił Zbrojnych Ukrainy, Służby Bezpieczeństwa Ukrainy, innych formacji wojskowych utworzonych zgodnie z ustawami Ukrainy, a także Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Ukrainy;
- 23) zaaprobowanie decyzji o udzieleniu pomocy wojskowej innemu państwu, o skierowaniu (jednostek) kontyngentu Sił Zbrojnych Ukrainy do innego państwa lub o zezwoleniu na pobyt obcych wojsk na terytorium Ukrainy;
- 24) wyrażanie zgody na powołanie i odwołanie z urzędu przez Prezydenta Ukrainy Przewodniczącego Komitetu Antymonopolowego, Przewodniczącego Fundusza Własności Państwowej, Przewodniczący Komitetu Państwowego do spraw Radia i Telewizji Ukrainy;
- 25) wyrażanie zgody na odwołanie z urzędu przez Prezydenta Ukrainy Prokuratora Generalnego Ukrainy; udzielenia wotum nieufności Prokuratorowi Generalnemu, co oznacza jego dymisję;
- 26) powołanie jednej trzeciej składu Sądu Konstytucyjnego Ukrainy;
- 27) wybór sędziów na czas nieokreślony;
- 28) przedterminowe skrócenie kadencji Rady Najwyższej Autonomicznej Republiki Krym na podstawie orzeczenia Sądu Konstytucyjnego Ukrainy o naruszeniu przez nią Konstytucji Ukrainy albo praw Ukrainy; wyznaczenie nadzwyczajnych przedterminowych wyborów do Rady Najwyższej Autonomicznej Republiki Krym;
- 29) tworzenie i likwidacja rejonów, określenie i zmiana granic rejonów i miast, podniesienie osad do kategorii miast, nadawanie nazw i zmiana nazw miejsc zasiedlonych i rejonów;
- 30) zarządzanie zwykłych i nadzwyczajnych wyborów do organów samorządu lokalnego;

31) zatwierdzanie, w ciągu dwóch dni od momentu złożenia przez Prezydenta Ukrainy, dekretów o wprowadzeniu stanu wojennego i wyjątkowego na Ukrainie, albo w wyszczególnionych miejscowościach, o powszechnej albo częściowej mobilizacji, o ogłoszeniu wyszczególnionych miejscowości obszarami wyjątkowej sytuacji ekologicznej;

32) wyrażanie zgody, w terminie określonym w ustawie, na ratyfikowanie i wypowiedzanie umów międzynarodowych Ukrainy;

33) sprawowanie kontroli parlamentarnej w zakresie określonym w niniejszej Konstytucji;

34) podejmowanie decyzji o skierowaniu do Prezydenta Ukrainy interpelacji na żądanie deputowanego ludowego Ukrainy, grupy deputowanych ludowych lub komitetu Rady Najwyższej Ukrainy, po uzyskaniu uprzednio poparcia nie mniej niż jednej trzeciej konstytucyjnego składu Rady Najwyższej Ukrainy;

35) powołanie i odwołanie z urzędu osoby kierującej aparatem administracyjnym Rady Najwyższej Ukrainy; zatwierdzenie kosztorysu Rady Najwyższej Ukrainy oraz struktury jej aparatu.

36) zatwierdzanie wykazu obiektów własności państwowej nie podlegających prywatyzacji; określanie zasad prawnych wyłączenia obiektów własności prywatnej. Rada Najwyższa Ukrainy spełnia inne funkcje znajdujące się w jej kompetencji, zgodnie z Konstytucją Ukrainy.

Art. 86. Deputowany ludowy Ukrainy ma prawo na sesji Rady Najwyższej Ukrainy zwrócić się z interpelacją do organów Rady Najwyższej Ukrainy, do Gabinetu Ministrów Ukrainy, do kierowników innych organów władzy państwowej i organów samorządu lokalnego, a także do kierowników przedsiębiorstw, instytucji i organizacji, mieszczących się na terytorium Ukrainy, niezależnie od ich podporządkowania i formy własności.

Kierownicy organów władzy państwowej i organów samorządu lokalnego, przedsiębiorstw, instytucji i organizacji są zobowiązani powiadomić deputowanego ludowego Ukrainy odnośnie rezultatów rozpatrzenia jego interpelacji.

Art. 87. Rada Najwyższa Ukrainy na wniosek nie mniej niż jednej trzeciej konstytucyjnego składu deputowanych ludowych Ukrainy może rozpatrzyć wniosek o wotum zaufania dla Gabinetu Ministrów Ukrainy lub uchwalić wotum nieufności dla Gabinetu Ministrów Ukrainy większością głosów konstytucyjnego składu Rady Najwyższej Ukrainy.

Rada Najwyższa Ukrainy nie może rozpatrywać wniosku o wotum zaufania dla Gabinetu Ministrów więcej niż raz w ciągu jednej sesji zwykłej, a także w ciągu roku od uchwalenia programu działania Gabinetu Ministrów Ukrainy.

Art. 88. Rada Najwyższa Ukrainy wybiera ze swojego składu Przewodniczącego Rady Najwyższej Ukrainy, Pierwszego zastępcę i zastępcę Przewodniczącego Rady Najwyższej Ukrainy oraz odwołuje ich;

Przewodniczący Rady Najwyższej Ukrainy:

1) prowadzi posiedzenia Rady Najwyższej Ukrainy;

- 2) organizuje przygotowanie wniosków do rozpatrzenia na posiedzeniach Rady Najwyższej Ukrainy;
  - 3) podpisuje akty uchwalone przez Radę Najwyższą Ukrainy;
  - 4) reprezentuje Radę Najwyższej Ukrainy w kontaktach z innymi organami władzy państwowej Ukrainy i organami władzy innych państw;
  - 5) organizuje pracę aparatu Rady Najwyższej Ukrainy.
- Przewodniczący Rady Najwyższej Ukrainy sprawuje funkcje przewidziane w niniejszej Konstytucji w trybie określonym w ustawie o regulaminie Rady Najwyższej Ukrainy.

Art. 89. Rada Najwyższa Ukrainy zatwierdza wykaz komitetów Rady Najwyższej Ukrainy, wybiera przewodniczących tych komitetów.

Komitety Rady Najwyższej Ukrainy pracują nad projektami ustaw, przygotowują i wstępnie rozpatrują sprawy znajdujące się w kompetencjach Rady Najwyższej Ukrainy. Rada Najwyższa Ukrainy, w granicach swoich kompetencji, może tworzyć tymczasowe komisje specjalne w celu przygotowania i wstępnego rozpatrzenia spraw.

Rada Najwyższa Ukrainy w celu przeprowadzenia przesłuchań w sprawach stanowiących interes społeczny, tworzy tymczasowe komisje śledcze, o ile głosowało za nimi nie mniej niż jedna trzecia konstytucyjnego składu Rady Najwyższej Ukrainy. Orzeczenia i zalecenia tymczasowych komisji śledczych nie mają charakteru wiążącego dla śledztwa i sądu.

Organizację i tryb działania komitetów Rady Najwyższej Ukrainy, jego tymczasowych komisji specjalnych i śledczych określa ustawa.

Art. 90. Kadencja Rady Najwyższej Ukrainy kończy się w dniu otwarcia pierwszego posiedzenia Rady Najwyższej Ukrainy nowej kadencji.

Prezydent Ukrainy może przed upływem kadencji rozwiązać Radę Najwyższą Ukrainy, o ile posiedzenia plenarne nie mogą się rozpocząć w ciągu trzydziestu dni pierwszej sesji zwykłej.

Rada Najwyższa Ukrainy wybrana w wyborach przedterminowych przeprowadzonych po przedterminowym rozwiązaniu poprzedniej Rady Najwyższej Ukrainy przez Prezydenta Ukrainy, nie może zostać rozwiązana w okresie roku od dnia tych wyborów. Rada Najwyższa Ukrainy nie może zostać przedterminowo rozwiązana w ciągu ostatnich sześciu miesięcy kadencji Prezydenta Ukrainy.

Art. 91. Rada Najwyższa Ukrainy uchwała ustawy, uchwały i inne akty większością konstytucyjnego składu, z wyjątkiem wypadków, przewidzianych w niniejszej Konstytucji.

Art. 92. Wyłącznie ustawy mogą określać:

- 1) prawa i wolności człowieka i obywatela, gwarancje tych praw i wolności; podstawowe obowiązki obywatela;
- 2) obywatelstwo, podmiotowość prawną obywatela, status cudzoziemców i bezpaństwowców (osób bez obywatelstwa innego państwa);
- 3) prawa rdzennych ludów i mniejszości narodowych;
- 4) tryb używania języków;

- 5) zasady korzystania z bogactw naturalnych, wyłączonej (morskiej) strefy ekonomicznej, szelfu kontynentalnego, zagospodarowania przestrzeni kosmicznej, organizacji i eksploatacji systemu energetycznego, transportu i łączności;
- 6) podstawy do opieki socjalnej, formy i rodzaje ubezpieczenia emerytalnego; zasady regulacji pracy i zatrudnienia, małżeństwa, rodziny, ochrony dzieciństwa, macierzyństwa, ojcowstwa; wychowania, wykształcenia, kultury i ochrony zdrowia; bezpieczeństwa ekologicznego;
- 7) reżim prawny własności;
- 8) zasady prawne i gwarancje działalności gospodarczej; reguły konkurencji oraz norm regulacji antymonopolowych;
- 9) zasady stosunków z zagranicą, współpracy gospodarczej z zagranicą, kwestii celnych (polityki celnej);
- 10) zasady regulowania procesów demograficznych i migracyjnych;
- 11) zasady tworzenia i działalności partii politycznych, innych organizacji społecznych, środków masowej informacji;

Art. 93. Prawo inicjatywy ustawodawczej w Radzie Najwyższej Ukrainy posiada Prezydent Ukrainy, deputowani ludowi Ukrainy, Gabinet Ministrów Ukrainy i Narodowy Bank Ukrainy.
Rada Najwyższa Ukrainy rozpatruje w pierwszej kolejności projekty ustaw uznane przez Prezydenta Ukrainy za pilne.

Art.94. Przewodniczący Rady Najwyższej Ukrainy podpisuje ustawę i niezwłocznie przesyła ją Prezydentowi Ukrainy.
Prezydent Ukrainy, w ciągu piętnastu dni po otrzymaniu ustawy, podpisuje ją, kieruje do wykonania i oficjalnie ją ogłasza albo zwraca ustawę Radzie Najwyższej Ukrainy wraz ze swoimi umotywowanymi i sformułowanymi zaleceniami w celu powtórnego rozpatrzenia.
Uważa się, że Prezydent Ukrainy ustawę przyjął i powinien podpisać oraz oficjalnie ogłosić, o ile w ciągu wyznaczonego czasu nie zwróci ustawy do powtórnego rozpatrzenia.
Jeśli podczas powtórnego rozpatrywania ustawa będzie uchwalona powtórnie przez Radę Najwyższą Ukrainy nie mniej niż dwoma trzecimi konstytucyjnego składu, Prezydent Ukrainy jest zobowiązany podpisać ją i oficjalnie ogłosić w ciągu dziesięciu dni.
O ile ustawa nie przewiduje inaczej, nabiera ona mocy obowiązującej w ciągu dziesięciu dni od dnia jej oficjalnego ogłoszenia, ale nie wcześniej niż w dniu opublikowania.

Art.95. System budżetowy Ukrainy tworzy się na zasadach sprawiedliwego i bezstronnego podziału społecznego bogactwa między obywateli i zbiorowości terytorialne obywateli.
Wydatki państwa na potrzeby ogólnospołeczne oraz ich wysokość i docelowe przeznaczenie może określać wyłącznie ustawa o Budżecie Państwa.
Państwo dąży do stworzenia zrównoważonego budżetu Ukrainy.

Regularne sprawozdania z dochodów i wydatków Budżetu Państwa Ukrainy powinny być publikowane.

Art. 96. Rada Najwyższa Ukrainy zatwierdza corocznie Budżet Państwa Ukrainy na okres od 1 stycznia do 31 grudnia, a w szczególnych okolicznościach - na inny okres. Gabinet Ministrów Ukrainy przesyła do Rady Najwyższej Ukrainy, nie później niż 15 września każdego roku, projekt ustawy o budżecie państwowym Ukrainy na rok przyszły. Razem z projektem ustawy przesyła się sprawozdanie z sposobu wykonania Budżetu Państwowego Ukrainy w roku bieżącym.

Art. 97. Gabinet Ministrów Ukrainy, zgodnie z ustawą, przesyła do Rady Najwyższej Ukrainy sprawozdanie z wykonania Budżetu Państwowego Ukrainy. Przesłane sprawozdanie powinno być opublikowane (publikowane).

Art. 98. Izba Obrachunkowa kontroluje, w imieniu Rady Najwyższej Ukrainy, wykorzystanie środków z Budżetu Państwowego Ukrainy.

Art. 99. Jednostką pieniężną Ukrainy jest hrywna. Zapewnienie stabilności jednostki pieniężnej jest podstawową funkcją centralnego banku państwa - Narodowego Banku Ukrainy.

Art. 100. Zarząd Narodowego Banku Ukrainy opracowuje podstawowe zasady polityki pieniężno-kredytowej i kontroluje jej wykonanie. Prawny status Zarządu Narodowego Banku Ukrainy określa ustawa.

Art. 101. Kontrolę parlamentarną nad przestrzeganiem konstytucyjnych praw i wolności człowieka i obywatela sprawuje pełnomocnik Rady Najwyższej Ukrainy do praw człowieka.

ROZDZIAŁ V

Prezydent Ukrainy

Art. 102. Prezydent Ukrainy jest głową państwa i występuje w jego imieniu. Prezydent Ukrainy jest gwarantem suwerenności państwa, integracji terytorialnej Ukrainy, przestrzegania Konstytucji Ukrainy oraz praw i wolności człowieka i obywatela.

Art. 103. Prezydenta Ukrainy wybierają na pięć lat obywatele Ukrainy na podstawie powszechnego, równego i bezpośredniego prawa wyborczego, w głosowaniu tajnym. Prezydentem Ukrainy może zostać wybrany obywatel Ukrainy, który ukończył trzydzieści pięć lat, posiada czynne prawo wyborcze, mieszka na Ukrainie w ciągu ostatnich dziesięciu lat przed dniem wyborów i włada językiem państwowym. Jedna i ta sama osoba nie może być Prezydentem Ukrainy dłużej niż w ciągu dwóch kolejnych kadencji.

Prezydent Ukrainy nie może posiadać innego przedstawicielskiego mandatu, sprawować urzędu w organach władzy państwowej albo w organizacjach społecznych, a także zajmować się inną opłacaną albo gospodarczą działalnością lub wchodzić w skład zarządu albo rady nadzorczej przedsiębiorstwa, które jest nastawione na osiągnięcie zysku.

Zwykłe wybory Prezydenta Ukrainy przeprowadza się w ostatnią niedzielę października w piątym roku kadencji Prezydenta Ukrainy. W razie przedterminowego skrócenia kadencji Prezydenta Ukrainy, wybory Prezydenta Ukrainy przeprowadza się w ciągu dziewięćdziesięciu dni od dnia zakończenia kadencji.

Tryb przeprowadzenia wyborów Prezydenta Ukrainy określa ustawa.

Art. 104. Nowowyzbrany prezydent Ukrainy obejmuje urząd nie później niż w ciągu trzydziestu dni po oficjalnym ogłoszeniu wyników wyborów, od momentu złożenia przysięgi ludowi podczas uroczystego posiedzenia Rady Najwyższej Ukrainy. Zaprzysiężenie Prezydenta Ukrainy odbiera Przewodniczący Sądu Konstytucyjnego Ukrainy.

Prezydent Ukrainy składa przysięgę następującej treści:

"Ja (imię i nazwisko), wybrany wolą narodu Prezydentem Ukrainy, Obejmując ten wysoki urząd, uroczyście przysięgam wierność Ukrainie. Zobowiązuję się wszystkimi swoimi czynami bronić suwerenności i niezależności Ukrainy, działać dla dobra Ojczyzny i dla pomyślności ludu ukraińskiego, bronić praw i wolności człowieka i obywatela, przestrzegać Konstytucji i praw Ukrainy, wykonywać swoje obowiązki w interesie wszystkich rodaków, wzmacniać autorytet Ukrainy w świecie."

Prezydent Ukrainy wybrany w wyborach nadzwyczajnych, składa przysięgę w ciągu piętnastu dni po oficjalnym ogłoszeniu wyników wyborów.

Art. 105. Prezydent Ukrainy w czasie sprawowania urzędu korzysta z prawa do nietykalności.

Osoby winne zamachu na cześć i godność Prezydenta Ukrainy ponoszą odpowiedzialności, w oparciu o ustawę.

Tytuł Prezydenta Ukrainy jest chroniony prawem i Prezydent zachowuje się go na zawsze, o ile nie został on złożony z urzędu w trybie specjalnym.

Art. 106. Prezydent Ukrainy:

- 1) gwarantuje niepodległość państwa, bezpieczeństwo narodowe, ciągłość władzy.
- 2) zwraca się z orędziami do ludu i z corocznymi oraz nadzwyczajnymi orędziami do Rady Najwyższej Ukrainy o stanie państwa;
- 3) reprezentuje państwo w stosunkach międzynarodowych, sprawuje kierownictwo nad polityką zagraniczną państwa, prowadzi rozmowy oraz uzgadnia międzynarodowe umowy Ukrainy;
- 4) podejmuje decyzje o uznaniu innych państw;
- 5) powołuje i odwołuje szefów przedstawicielstw dyplomatycznych Ukrainy w innych państwach i przy organizacjach międzynarodowych; przyjmuje listy uwierzytelniające i odwołujące przedstawicieli dyplomatycznych innych państw;

- 6) zarządza ogólnoukraińskie referendum w sprawie zmian Konstytucji, Ukrainy zgodnie z artykułem 156 niniejszej Konstytucji, ogłasza ogólnoukraińskie referendum z inicjatywy obywatelskiej;
- 7) zarządza przedterminowe wybory do Rady Najwyższej Ukrainy w terminie określonym w niniejszej Konstytucji;
- 8) rozwiązuje Radę Najwyższą Ukrainy, o ile jej posiedzenia nie mogą się rozpocząć w ciągu trzydziestu dni od pierwszej zwykłej sesji plenarnej;
- 9) powołuje, za zgodą Rady Najwyższej Ukrainy, Premiera Ukrainy; uchyla jego uprawnienia i podejmuje decyzje o jego odwołaniu;
- 10) powołuje, na wniosek Premiera Ukrainy, członków Gabinetu Ministrów Ukrainy, kierowników innych urzędów centralnych organów władzy wykonawczej, a także kierowników lokalnej administracji państwowej i uchyla ich uprawnienia;
- 11) powołuje, za zgodą Rady Najwyższej Ukrainy, Prokuratora Generalnego Ukrainy i odwołuje go z urzędu;
- 12) powołuje połowę Zarządu Banku Narodowego Ukrainy;
- 13) powołuje połowę Narodowej Rady Ukrainy do spraw Telewizji i Radiofonii;
- 14) powołuje i odwołuje, za zgodą Rady Najwyższej Ukrainy, Przewodniczącego Komitetu Antymonopolowego Ukrainy, Przewodniczącego Funduszu Majątku Państwowego Ukrainy, Przewodniczącego Państwowego Komitetu do spraw Telewizji i Radiofonii Ukrainy;
- 15) tworzy, reorganizuje i likwiduje, na wniosek Premiera Ukrainy, ministerstwa i inne centralne organy władzy wykonawczej, działające w granicach środków, przewidzianych na utrzymanie organów władzy wykonawczej;
- 16) uchyla akty Gabinetu Ministrów Ukrainy i akty Rady Ministrów Autonomicznej Republiki Krym;
- 17) jest Zwierzchnikiem i Głównodowodzącym Sił Zbrojnych Ukrainy; powołuje i odwołuje wyższe dowództwo Sił Zbrojnych Ukrainy, innych formacji wojskowych; kieruje sprawami bezpieczeństwa narodowego i obrony państwa;
- 18) stoi na czele Rady Bezpieczeństwa Narodowego i Obrony Ukrainy;
- 19) składa w Radzie Najwyższej Ukrainy z wniosek o ogłoszeniu wojny i podejmuje decyzje o użyciu Sił Zbrojnych Ukrainy w razie napaści zbrojnej na Ukrainę;
- 20) podejmuje, zgodnie z ustawą, decyzję o powszechnej albo częściowej mobilizacji, o wprowadzeniu stanu wojennego na Ukrainie albo na określonych terenach w razie groźby napaści, zagrożenia niepodległości państwowej Ukrainy;
- 21) w przypadkach koniecznych podejmuje decyzje, następnie zatwierdzane przez Radę Najwyższą Ukrainy, o wprowadzeniu na Ukrainie albo w określonych jej terenach, stanu wyjątkowego, a także ogłasza, w razie konieczności, wyszczególnione miejscowości obszarami nadzwyczajnej sytuacji ekologicznej;
- 22) powołuje jedną trzecią sędziów Sądu Konstytucyjnego Ukrainy;
- 23) tworzy sądy w trybie określonym w ustawie;
- 24) nadaje najwyższe stopnie wojskowe, najwyższe rangi dyplomatyczne i inne specjalne tytuły oraz wysokie stanowiska służbowe;
- 25) przyznaje nagrody państwowe; ustanawia odznaczenia i nagradza nimi;

26) podejmuje decyzje o nadaniu i utracie obywatelstwa Ukrainy, o przyznaniu azylu na Ukrainie;

27) udziela prawa łaski;

28) tworzy, organy i służby konsultacyjne, doradcze i inne pomocnicze w celu wypełniania swoich funkcji - w granicach środków, przewidzianych w Państwowym Budżecie Ukrainy;

29) podpisuje ustawy uchwalone przez Radę Najwyższą Ukrainy;

30) posiada prawo weta wobec ustaw uchwalonych przez Radę Najwyższą Ukrainy, kierując je do powtórnego rozpatrzenia przez Radę Najwyższą Ukrainy;

31) wypełnia inne uprawnienia, określone w Konstytucji Ukrainy.

Prezydent Ukrainy nie może przekazywać swoich uprawnień innym osobom albo organom.

Prezydent Ukrainy działając na podstawie i wykonując Konstytucję i prawa Ukrainy, wydaje dekryty i rozporządzenia, które podlegają egzekucji na całym na terytorium Ukrainy

Akty Prezydenta Ukrainy, wydane w ramach jego uprawnień, przewidzianych punktami 3, 4, 5, 8, 10, 14, 15, 17, 18, 21, 22, 23, 24 niniejszego artykułu, wymagają kontrasygnaty Premiera Ukrainy i ministra odpowiedzialnego za akt i jego wykonanie.

Art.107. Rada Bezpieczeństwa i Obrony Narodowej Ukrainy jest organem koordynującym sprawy bezpieczeństwa narodowego i obrony przy Prezydencie Ukrainy.

Rada Bezpieczeństwa i Obrony Narodowej Ukrainy koordynuje i kontroluje działania organów wykonawczych władzy w sferze bezpieczeństwa i obrony narodowej.

Przewodniczącym Rady Bezpieczeństwa i Obrony Narodowej Ukrainy jest Prezydent Ukrainy.

Skład osobowy Rady bezpieczeństwa i Obrony Narodowej Ukrainy ustala Prezydent Ukrainy.

W skład Rady Bezpieczeństwa i Obrony Narodowej Ukrainy wchodzi z urzędu Premier Ukrainy, Minister Obrony Ukrainy, Przewodniczący Służby Bezpieczeństwa Ukrainy, Minister Spraw Wewnętrznych Ukrainy, Minister Spraw Zagranicznych Ukrainy.

W posiedzeniach Rady Bezpieczeństwa i Obrony Narodowej Ukrainy może uczestniczyć Przewodniczący Rady Najwyższej Ukrainy.

Decyzje Rady Bezpieczeństwa i Obrony Narodowej Ukrainy wchodzi w życie w oparciu o dekryty Prezydenta Ukrainy.

Kompetencje i funkcje Rady Bezpieczeństwa i Obrony Narodowej Ukrainy określa ustawa.

Art. 108. Prezydent Ukrainy wykonuje swoje uprawnienia do czasu wstąpienia na urząd nowo wybranego Prezydenta Ukrainy.

Uprawnienia Prezydenta Ukrainy wygasają przedterminowo w wypadku:

1) zrzeczenia się urzędu;

2) niezdolności do sprawowania urzędu wykonywania swoich uprawnień ze względu na stan zdrowia;

3) złożenia z urzędu w trybie specjalnym;

4) śmierci.

Art. 109. Zrzeczenie się urzędu przez Prezydenta Ukrainy nabiera mocy od momentu osobistego wygłoszenia na posiedzeniu Rady Najwyższej Ukrainy oświadczenia o zrzeczeniu się urzędu;

Art. 110. Niezdolność Prezydenta Ukrainy do sprawowania urzędu ze względu na stan zdrowia może być ustalona na posiedzeniu Rady Najwyższej Ukrainy i potwierdzona decyzją uchwaloną większością głosów konstytucyjnej liczby deputowanych na podstawie pisemnego wniosku Sądu Najwyższego Ukrainy - złożonego na prośbę Rady Najwyższej Ukrainy, i na podstawie orzeczenia lekarskiego.

Art. 111. Prezydent Ukrainy może być złożony z urzędu przez Radę Najwyższą Ukrainy w trybie specjalnym w wypadku dopuszczenia się zdrady państwa albo popełnienia innego ciężkiego przestępstwa.

Postępowanie w sprawie złożenia Prezydenta z urzędu w trybie specjalnym rozpoczyna się z inicjatywy większości konstytucyjnej liczby deputowanych Rady Najwyższej Ukrainy.

W celu przeprowadzenia śledztwa Rada Najwyższa Ukraina tworzy tymczasową komisję śledczą, w skład której wchodzi specjalny prokurator i specjaliści śledczy. Orzeczenia i zalecenia tymczasowej komisji śledczej rozpatruje się na posiedzeniu Rady Najwyższej Ukrainy.

W wypadku zaistnienia podstaw do oskarżenia, Rada Najwyższa Ukrainy nie mniej niż dwoma trzecimi głosów konstytucyjnej liczby deputowanych podejmuje decyzję o wysunięciu oskarżenia wobec Prezydenta Ukrainy.

Decyzję o złożeniu Prezydenta Ukrainy z urzędu w trybie specjalnym podejmuje Rada Najwyższa nie mniej niż trzema czwartymi głosów konstytucyjnej liczby deputowanych po rozpatrzeniu sprawy przez Sąd Konstytucyjny Ukrainy i uzyskaniu jego orzeczenia o spełnieniu wymogów procedury konstytucyjnej podczas rozpoznania i rozpatrywania sprawy oraz po uzyskaniu orzeczenia Sądu Najwyższego o wystąpieniu w działaniach, o jakie oskarża się Prezydenta Ukrainy znamion zdrady państwa czy innego ciężkiego przestępstwa.

Art. 112. W przypadku przedterminowego zaprzestania pełnienia obowiązków przez Prezydenta Ukrainy zgodnie z artykułami 108, 109, 110, 111 niniejszej Konstytucji, wykonywanie obowiązków Prezydenta Ukrainy w okresie do wyboru i wstąpienia na urząd nowego Prezydenta Ukrainy spoczywa na Premierze Ukrainy.

Premier Ukrainy w okresie pełnienia przez niego obowiązków Prezydenta Ukrainy nie może realizować uprawnień przewidzianych punktami 2, 6, 8, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 22, 25, 27 artykułu 106 Konstytucji Ukrainy.

ROZDZIAŁ VI

Gabinet Ministrów.

Inne organy władzy wykonawczej

Art. 113. Gabinet Ministrów Ukrainy jest najwyższym organem w systemie organów władzy wykonawczej.

Gabinet Ministrów Ukrainy jest odpowiedzialny przez Prezydentem Ukrainy oraz podlega kontroli i składa sprawozdania Radzie Najwyższej Ukrainy w zakresie przewidzianych w artykułach 85, 87 Konstytucji Ukrainy.

Gabinet Ministrów Ukrainy kieruje się w swojej działalności Konstytucją i prawami Ukrainy, aktami Prezydenta Ukrainy.

Art. 114. W skład Gabinetu Ministrów Ukrainy wchodzi Premier Ukrainy, Pierwszy Wicepremier, trzech wicepremierowie, ministrowie.

Prezydent Ukrainy powołuje Premiera Ukrainy, za zgodą większości głosów konstytucyjnego składu Rady Najwyższej Ukrainy.

Prezydent Ukrainy powołuje, na wniosek Premiera Ukrainy, członków Gabinetu Ministrów Ukrainy.

Premier kieruje pracą Gabinetu Ministrów Ukrainy wykonując program działania Gabinetu Ministrów Ukrainy, przyjęty przez Radę Najwyższą.

Premier Ukrainy występuje z wnioskiem do Prezydenta Ukrainy o utworzenie, reorganizację i likwidację ministerstw, innych centralnych organów władzy wykonawczej, w granicach środków przewidzianych w Budżecie Państwowym na utrzymanie tych organów.

Art. 115. Gabinet Ministrów Ukrainy składa swe pełnomocnictwa na ręce nowowybranego Prezydenta Ukrainy.

Premier Ukrainy, inni członkowie Gabinetu Ministrów Ukrainy mają prawo zgłosić swoją dymisję Prezydentowi Ukrainy.

Dymisja Premiera Ukrainy oznacza odwołanie całego Gabinetu Ministrów.

Uchwalenie rezolucji o wotum nieufności dla Gabinetu Ministrów Ukrainy pociąga za sobą dymisję Gabinetu Ministrów Ukrainy.

Prezydent Ukrainy po przyjęciu dymisji Gabinetu Ministrów Ukrainy, powierza mu dalsze sprawowanie swoich funkcji do czasu rozpoczęcia pracy nowego Gabinetu Ministrów Ukrainy, nie dłużej jednak niż na okres sześćdziesięciu dni.

Premier Ukrainy jest zobowiązany przedstawić Prezydentowi Ukrainy oświadczenie o dymisji Gabinetu Ministrów Ukrainy w wyniku decyzji Prezydenta lub w związku z uchwaleniem przez Radę Najwyższą wotum nieufności dla rządu.

Art. 116. Gabinet Ministrów Ukrainy:

- 1) zapewnia suwerenność państwa i niezależność gospodarczą Ukrainy, realizację wewnętrznej i zagranicznej polityki państwa, przestrzeganie Konstytucji i praw Ukrainy, aktów Prezydenta Ukrainy;
- 2) podejmuje środki w celu zapewnienia praw i wolności człowieka i obywatela;
- 3) zapewnia wykonanie polityki finansowej, cenowej, inwestycyjnej i podatkowej; polityki w sprawach pracy i zatrudnienia, osłony socjalnej, wykształcenia, nauki i kultury, ochrony przyrody, bezpieczeństwa ekologicznego i korzystania ze środowiska naturalnego;

- 4) opracowuje i realizuje ogólnonarodowe programy rozwoju ekonomicznego, naukowo-technicznego, społecznego i kulturalnego Ukrainy;
- 5) zapewnia równe warunki rozwoju wszystkim formom własności; organizuje zarządzanie obiektami własności państwowej zgodnie z ustawą;
- 6) opracowuje projekt Budżetu Państwa Ukrainy i zapewnia realizację zatwierdzonego przez Radę Najwyższą Ukrainy Budżetu Państwowego Ukrainy, przedkłada Radzie Najwyższej Ukrainy sprawozdanie z wykonania Budżetu;
- 7) tworzy warunki dla zapewnienia zdolności obronnych i bezpieczeństwa narodowego Ukrainy, porządku społecznego, walki z przestępczością;
- 8) organizuje i zapewnia realizację współpracy gospodarczej Ukrainy z zagranicą, sprawy celne;
- 9) kieruje i koordynuje pracą ministerstw, innych organów władzy wykonawczej;
- 10) sprawuje inne pełnomocnictwa, określone w Konstytucji oraz w prawach Ukrainy, aktach Prezydenta Ukrainy.

Art. 117. Gabinet Ministrów Ukrainy, w granicach swoich kompetencji, wydaje uchwały i rozporządzenia, podlegające obowiązkowemu wykonaniu.

Akty Gabinetu Ministrów Ukrainy podpisuje Premier Ukrainy.

Akty normatywne Gabinetu Ministrów Ukrainy, ministerstw i innych centralnych organów władzy wykonawczej podlegają rejestracji w trybie określonym ustawą.

Art. 118. Władzę wykonawczą w obwodach i rejonach, w miastach Kijów i Sewastopol sprawują organy lokalnej administracji państwowej.

Specjalne kompetencje władzy wykonawczej w miastach Kijów i Sewastopol określają odrębne ustawy ukraińskie.

Skład osobowy lokalnej administracji państwowej formują kierujący lokalną administracją państwową.

Prezydent Ukrainy, na wniosek Gabinetu Ministrów Ukrainy, powołuje i odwołuje kierujących lokalną administracją państwą.

Kierujący lokalną administracją państwową, realizując swoje obowiązki, są odpowiedzialni przed Prezydentem Ukrainy i Gabinetem Ministrów Ukrainy, podlegają i są kontrolowani przez organy władzy wykonawczej wyższego szczebla.

Lokalna administracja państwowa podlega i jest kontrolowana przez rady odnośnie tych funkcji, które zostały jej przekazane przez odpowiednie rady rejonowe lub obwodowe.

Lokalna administracja państwowa podlega i jest kontrolowana przez organy władzy wykonawczej wyższego stopnia.

Decyzje kierujących lokalną administracją państwową mogą być, zgodnie z ustawą, uchylone przez prezydenta Ukrainy albo przez kierującego lokalną administracją państwową wyższego stopnia, o ile są sprzeczne z Konstytucją i ustawami Ukrainy lub innymi aktami prawnymi Ukrainy,

Rada obwodu lub rejonu może wyrazić wotum nieufności odpowiedniemu kierującemu lokalną administracją państwową. Na tej podstawie Prezydent Ukrainy podejmuje decyzje i daje uzasadnioną odpowiedź.

Prezydent Ukrainy podejmuje decyzję o dymisji kierującego administracją lokalną, o ile wotum nieufności radzie rejonowej lub obwodowej wyraziło dwie trzecie deputowanych odpowiedniej rady.

Art. 119. Lokalna administracja państwowa na podlegającym jej terytorium zapewnia:

- 1) przestrzeganie Konstytucji oraz ustaw Ukrainy, aktów Prezydenta Ukrainy, Gabinetu Ministrów Ukrainy, innych organów władzy wykonawczej;
- 2) praworządność; przestrzeganie praw i wolności obywatela;
- 3) wykonanie państwowych i regionalnych planów rozwoju społeczno-gospodarczego i kulturalnego, planu ochrony środowiska, a w miejscach zwartej zamieszkania rdzennych ludów i mniejszości narodowych - także programów ich narodowo-kulturowego rozwoju;
- 4) przygotowanie i wykonanie odpowiednich budżetów obwodowych i rejonowych;
- 5) sprawozdanie z wykonania odpowiednich budżetów i programów
- 6) współpracę z organami samorządu lokalnego;
- 7) realizację innych pełnomocnictw udzielonych przez państwo, a także innych delegowanych przez odpowiednie rady.

Art. 120. Członkowie Gabinetu Ministrów Ukrainy, kierownicy centralnych i lokalnych organów władzy wykonawczej nie mają prawa łączyć swojej służbowej działalności z inną pracą, z wyjątkiem dydaktycznej, naukowej lub twórczej poza godzinami pracy, ani wchodzić do organu kierowniczego lub rady nadzorczej przedsiębiorstwa nastawionego na osiągnięcie zysku.

Organizację, pełnomocnictwa i tryb działalności Gabinetu Ministrów Ukrainy, innych urzędów centralnych i organów władzy wykonawczej określa Konstytucja Ukrainy i inne ustawy Ukrainy.

ROZDZIAŁ VII

Prokuratura

Art. 121. Prokuratura Ukrainy stanowi jednolity system, na którym spoczywa:

- 1) występowanie w sądzie w roli oskarżyciela publicznego;
- 2) reprezentowanie interesów obywatela albo państwa w sądach w wypadkach, określonych w ustawie;
- 3) nadzór nad przestrzeganiem prawa przez organy, które prowadzą działalność operatywno-śledczą, dochodzenie, wstępne śledztwo;
- 4) nadzór nad przestrzeganiem prawa podczas wykonywania wyroków sądu w sprawach karnych, a także przy stosowaniu innych środków o charakterze przymusowym, związanych z ograniczeniem wolności osobistej obywateli.

Art. 122. Na czele Prokuratury Ukrainy stoi Prokurator Generalny Ukrainy, powoływany, za zgodą Rady Najwyższej Ukrainy, i odwoływany z urzędu przez Prezydenta Ukrainy. Rada Najwyższa Ukrainy może wyrazić wotum nieufności dla Prokuratora Generalnego Ukrainy, co oznacza jego dymisję z urzędu.

Kadencja Prokuratora Generalnego Ukrainy wynosi pięć lat.

Art. 123. Organizację i tryb działania organów prokuratury Ukrainy określa ustawa.

ROZDZIAŁ VIII

Sądownictwo

Art. 124. Wymiar sprawiedliwości na Ukrainie sprawują wyłącznie sądy. Nie dopuszcza się delegowania funkcji sądów, a także przywłaszczania tych funkcji przez inne organy lub osoby urzędowe.

Jurysdykcja sądów rozciąga się na wszystkie stosunki prawne, jakie nawiązują się na terytorium państwa.

Wymiar sprawiedliwości sprawują Sąd Konstytucyjny Ukrainy i sądy powszechne. Lud uczestniczy bezpośrednio w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości poprzez ławników i przysięgłych ludowych.

Sądy wydają orzeczenia w imieniu Ukrainy. Podlegają one egzekucji na całym obszarze Ukrainy.

Art. 125. System sądów powszechnych na Ukrainie tworzy się według zasad terytorialności i specjalizacji.

Najwyższym organem sądowym w systemie sądów powszechnych jest Sąd Najwyższy Ukrainy.

Najwyższymi organami sądowymi sądów szczególnych są odpowiednie sądy najwyższe.

Sądy apelacyjne oraz sądy lokalne działają zgodnie z ustawą.

Nie dopuszcza się tworzenia sądów wyjątkowych ani specjalnych.

Art. 126. Niezawisłość i nietykalność sędziów gwarantuje Konstytucja i ustawy Ukrainy. Zabrania się wywierania jakiegokolwiek nacisku na sędziów.

Sędzia, do czasu wydania przez sąd wyroku skazującego, nie może być bez zgody Rady Najwyższej Ukrainy zatrzymany ani aresztowany.

Sędziowie obejmują stanowisko na czas nieoznaczony, z wyjątkiem sędziów Sądu Konstytucyjnego Ukrainy oraz sędziów, którzy są powoływani na stanowisko sędziego po raz pierwszy.

Sędzia jest odwoływany ze stanowiska przez organ, który go wybrał albo powołał, w przypadku:

- 1) zakończenia kadencji, na jaką został wybrany lub powołany;
- 2) ukończenia przez sędziego sześćdziesięciu pięciu lat życia;
- 3) niezdolności do wykonywania swoich obowiązków ze względu na stan zdrowia;
- 4) naruszenia przez sędziego zakazu łączenia stanowisk;
- 5) złamania przysięgi przez sędziego;
- 6) uprawomocnienia się wyroku skazującego sędziego;
- 7) utraty przez sędziego obywatelstwa;
- 8) uznania go za zaginionego lub zmarłego;

9) złożenia przez sędziego oświadczenia o zrzeczeniu się albo odwołaniu ze stanowiska na własne żądanie.

Uprawnienia sędziego wygasają w wypadku jego śmierci.

Państwo zapewnia bezpieczeństwo osobiste sędziom i ich rodzinom.

Art. 127. Wymiar sprawiedliwości sprawują sędziowie zawodowi oraz, w wypadkach określonych w ustawie, ławnicy i przysięgli ludowi.

Sędziowie zawodowi nie mogą należeć do partii politycznych oraz związków zawodowych, nie mogą brać udziału w jakiegokolwiek działalności politycznej, posiadać mandatu przedstawicielskiego, obejmować jakiegokolwiek opłacanych stanowisk, wykonywać inną opłacaną pracę, z wyjątkiem naukowej, dydaktycznej lub twórczej. Komisja kwalifikacyjna sędziów może rekomendować na stanowisko sędziego obywatela Ukrainy, który ukończył dwadzieścia pięć lat, posiada wyższe wykształcenie prawnicze i staż pracy w dziedzinie prawa nie krótszy niż trzy lata, mieszka na Ukrainie nie krócej niż dziesięć lat i włada językiem państwowym.

Sędziami sądów szczególnych mogą być osoby, które mają przygotowanie zawodowe w sprawach podlegających jurysdykcji tych sądów. Sędziowie ci sprawują wymiar sprawiedliwości tylko w składzie kolegialnym.

Dodatkowe wymogi odnośnie odrębnych kategorii sędziów, co do stażu, wieku oraz ich poziomu profesjonalnego, określa ustawa.

Tryb obrony interesów sędziów zawodowych określa ustawa.

Art. 128. Po raz pierwszy na stanowisko sędziego zawodowego na pięć lat powołuje sędziego Prezydent Ukrainy. Wszystkich innych sędziów, z wyjątkiem sędziów Sądu Konstytucyjnego Ukrainy, wybiera Rada Najwyższa Ukrainy na okres nieoznaczony, w trybie określonym w ustawie.

Przewodniczącego Sądu Najwyższego Ukrainy wybiera lub odwołuje ze stanowiska, w tajnym głosowaniu, Plenum Sądu Najwyższego Ukrainy w trybie określonym w ustawie.

Art. 129. Sędziowie sprawując wymiar sprawiedliwości są niezawisli i podlegają tylko prawu.

Postępowanie sądowe prowadzi jednoosobowo sędzia, kolegium sędziów lub sąd przysięgłych.

Głównymi zasadami postępowania sądowego są:

- 1) praworządność;
- 2) równość wszystkich uczestników procesu sądowego wobec prawa i sądu;
- 3) obowiązek dowiedzenia winy;
- 4) uczestnictwo stron i ich swoboda w przedstawieniu sądowi dowodów i udowodnienia przed sądem ich przekonywającego charakteru;
- 5) występowanie prokuratora w roli oskarżyciela publicznego;
- 6) zapewnienia oskarżonemu prawa do obrony;
- 7) jawność procesu sądowego oraz jego pełny zapis przy użyciu środków technicznych;
- 8) zapewnienie możliwości wniesienia apelacji i kasacji od orzeczenia, z wyjątkiem wypadków określonych w ustawie.

9) obowiązkowa wykonalność orzeczeń sądu.

Ustawa może określić także inne zasady rozpoznawania i rozstrzygania spraw w sądach szczególnych.

Osoby winne naruszenia powagi sądu i sędziów pociąga się do odpowiedzialności prawnej.

Art. 130. Państwo zapewnia finansowanie i właściwe warunki funkcjonowania sądów i działalności sędziów. W Budżecie Państwowym Ukrainy środki na utrzymanie sądów stanowią odrębną pozycję.

Rozstrzyganiem spraw związanych z wewnętrzną działalnością sądów zajmuje się samorząd sędziowski.

Art. 131. Do obowiązków Najwyższej Rady Sądownictwa należy:

- 1) składanie wniosków o powołanie i odwołanie sędziów na stanowiska;
- 2) podejmowanie orzeczeń odnośnie naruszenia przez sędziów i prokuratorów zakazu łączenia stanowisk;
- 3) orzekanie o dyscyplinarnej odpowiedzialności sędziów Sądu Najwyższego Ukrainy, sędziów wyższych sądów szczególnych oraz rozpatrywanie skarg na orzeczenia o pociągnięciu do odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów apelacyjnych oraz sądów obwodowych i rejonowych, a także prokuratorów.

Do Najwyższej Rady Sądownictwa liczącej dwudziestu członków, po trzech członków wyznacza Rada Najwyższa Ukrainy, Prezydent Ukrainy, zjazd ogólny sędziów Ukrainy, zjazd ogólny adwokatów Ukrainy, zjazd ogólny przedstawicieli wyższych instytucji nauczania oraz instytucji naukowych, a dwóch członków - ogólnoukraińska konferencja pracowników prokuratury.

W skład Wyższej Rady Sądownictwa wchodzi z urzędu Przewodniczący Sądu Najwyższego Ukrainy, Minister Sprawiedliwości Ukrainy i Prokurator Generalny Ukrainy.

ROZDZIAŁ IX

Ustrój terytorialny Ukrainy

Art. 132. Ustrój terytorialny Ukrainy opiera się na zasadach unitarności i integralności terytorium państwa, zharmonizowania centralizacji z decentralizacją podczas sprawowania władzy państwowej, równomiernego rozwoju społeczno-gospodarczego regionów, z uwzględnieniem ich właściwości historycznych, ekonomicznych, ekologicznych, geograficznych i demograficznych, tradycji etnicznych i kulturowych.

Art. 133. System administracyjno-terytorialny ustroju Ukrainy składa się z:

Autonomicznej Republiki Krym, obwodów, rejonów, miast, rejonów w miastach, osiedli i wsi.

W skład Ukrainy wchodzi: Autonomiczna Republika Krym, obwody Winnicki, Woliński, Dniepropietrowski, Doniecki, Żytomirski, Zakarpacki, Zaporoski, Iwano-Frankowski, Kijowski, Kirowogradzki, Ługański, Lwowski, Mikołajewski, Odeski, Połtawski,

Rowieński, Sumski, Ternopilski, Charkowski, Chersoński, Chmielnicki, Czerkaski, Czerniowiecki, Czernichowski, miasta Kijów i Sewastopol.
Miasta Kijów i Sewastopol mają status specjalny, określony ustawami Ukrainy.

ROZDZIAŁ X

Autonomiczna Republika Krym

Art. 134. Autonomiczna Republika Krym jest nieodłączną częścią składową Ukrainy. W zakresie swoich funkcji określonych w Konstytucji Ukrainy, podejmuje decyzje znajdujące się w jej kompetencjach.

Art. 135. Autonomiczna Republika Krym posiada Konstytucję Autonomicznej Republiki Krym uchwaloną przez Radę Najwyższą Autonomicznej Republiki Krym oraz zatwierdzoną przez Radę Najwyższą Ukrainy nie mniej niż połową głosów konstytucyjnej liczby deputowanych Rady Najwyższej Ukrainy.

Akty normatywne Rady Najwyższej Autonomicznej Republiki Krym i decyzje Rady Ministrów Autonomicznej Republiki Krymu nie mogą być sprzeczne z Konstytucją i ustawami Ukrainy oraz powinny być uchwalane i realizowane zgodnie z Konstytucją Ukrainy, ustawami Ukrainy, aktami Prezydenta Ukrainy i Gabinetu Ministrów Ukrainy.

Art. 136. Organem przedstawicielskim Autonomicznej Republiki Krym jest Rada Najwyższa Autonomicznej Republiki Krym.

Rada Najwyższa Autonomicznej Republiki Krym w granicach swoich kompetencji podejmuje decyzje i uchwały, podlegające obowiązkowemu wykonaniu w Autonomicznej Republice Krym.

Rządem Autonomicznej Republiki Krym jest Rada Ministrów Autonomicznej Republiki Krym. Prezesa Rady Ministrów Autonomicznej Republiki Krym powołuje i odwołuje Rada Najwyższa Autonomicznej Republiki Krym, po uzgodnieniu jego kandydatury z Prezydentem Ukrainy.

Uprawnienia, tryb formowania i działania Rady Najwyższej Autonomicznej Republiki Krym i Rady Ministrów Autonomicznej Republiki Krym określa Konstytucja Ukrainy i ustawy Ukrainy, akty prawne Rady Najwyższej Autonomicznej Republiki Krym w sprawach znajdujących się w jej kompetencjach.

Wymiar sprawiedliwości w Autonomicznej Republice Krym sprawują sądy, należące do jednolitego systemu sądowego Ukrainy.

Art. 137. Autonomiczna Republika Krym wydaje regulacje normatywne w sprawach:

- 1) rolnictwa i lasów;
- 2) melioracji oraz zbiorników podpowierzchniowych i kopalni odkrywkowych;
- 3) prac społecznych, rzemiosł i przemysłu; dobroczynności;
- 4) planowania przestrzennego i budownictwa mieszkalnego;
- 5) turystyki, hoteli, targów;
- 6) muzeunów, bibliotek, teatrów, innych instytucji kulturalnych, historyczno-kulturalnych skansenów;

- 7) transportu publicznego, autostrad, wodociągów;
- 8) myśliwstwa, rybołówstwa;
- 9) służby sanitarnej i lekarskiej.

W wypadku niezgodności aktów prawnych Rady Najwyższej Autonomicznej Republiki Krym z Konstytucją Ukrainy oraz z innymi ustawami prawami Ukrainy, Prezydent Ukrainy może wstrzymać stosowanie aktów normatywnych Rady Najwyższej Autonomicznej Republiki Krym z jednoczesnym wystąpieniem do Sądu Konstytucyjnego Ukrainy o wydanie orzeczenia o ich zgodności z Konstytucją.

Art. 138. Do kompetencji Autonomicznej Republiki Krym należą:

- 1) zarządzenie wyborów deputowanych Rady Najwyższej Autonomicznej Republiki Krym, zatwierdzenie składu komisji wyborczej Autonomicznej Republiki Krym;
  - 2) organizacja i przeprowadzenie referendów lokalnych;
  - 3) zarządzanie majątkiem należącym do Autonomicznej Republiki Krym;
  - 4) opracowanie, zatwierdzenie i wykonanie budżetu Autonomicznej Republiki Krym w oparciu o jednolitą politykę podatkową i budżetową Ukrainy;
  - 5) opracowanie, zatwierdzenie i realizacja programów Autonomicznej Republiki Krym w sprawach rozwoju społeczno-ekonomicznego i kulturalnego, racjonalnego wykorzystania przyrody, ochrony środowiska - zgodnie ogólnopaństwowymi programami;
  - 6) przyznanie statusu miasta i kurortu; określenia stref sanitarnej ochrony kurortów;
  - 7) współuczestnictwo w zabezpieczeniu praw i wolności obywateli, zgody narodowej, wspieraniu ochrony praworządności i bezpieczeństwa obywateli;
  - 8) zapewnienie funkcjonowania i rozwoju języka państwowego, języków i kultur narodowych w Autonomicznej Republice Krym; ochrona i użytkowanie zabytków historycznych;
  - 9) współudział w opracowaniu i realizacji programów państwowych dotyczących powrotu narodów deportowanych;
  - 10) występowanie z inicjatywą wprowadzenia stanu wyjątkowego i ustanowienia obszarów nadzwyczajnego sytuacji ekologicznej w Autonomicznej Republice Krym albo na wyszczególnionych obszarach;
- Ustawy Ukrainy mogą delegować także inne uprawnienia Autonomicznej Republice Krym.

Art. 139. W Autonomicznej Republice Krym funkcjonuje Przedstawicielstwo Prezydenta Ukrainy o statusie określonym w ustawie ukraińskiej.

ROZDZIAŁ XI

Samorząd lokalny

Art. 140. Samorząd lokalny oznacza prawo zbiorowości (hromady) terytorialnej - mieszkańców wsi lub dobrowolnie zjednoczonej w wiejską zbiorowość (hromada) mieszkańców kilku wsi, osiedla czy miasta - do samodzielnego rozstrzygnięcia spraw o znaczeniu lokalnym, w granicach określonych w Konstytucji i ustawach Ukrainy.

Funkcje specjalne samorządu lokalnego w miastach Kijowie i Sewastopolu określają odrębne ustawy Ukrainy.

Samorząd lokalny sprawuje zbiorowość terytorialną mieszkańców w trybie określonym ustawą, tak w sposób bezpośredni jak i poprzez organy samorządu lokalnego: rady wiejskie, osiedlowe i miejskie i ich organy wykonawcze.

Rady rejonowe i obwodowe są organami samorządu lokalnego reprezentującego wspólne interesy zbiorowości terytorialnych wsi, osiedli i miast.

Sprawy organizacji zarządzania rejonami w miastach leżą w kompetencjach rad miejskich.

Rady wiejskie, osiedlowe, miejskie mogą zezwolić - z inicjatywy mieszkańców - na stworzenie rad budynków, osiedla czy kwartału oraz innych organów samorządowych ludności i na przydzielenie im części własnych kompetencji, finansów, majątku.

Art. 141. W skład rady wiejskiej, osiedlowej, miejskiej wchodzi deputowani wybrani na czteroletnią kadencję przez mieszkańców wsi, osiedla, miasta na podstawie powszechnego, równego, bezpośredniego prawa wyborczego w głosowaniu tajnym. Zbiorowości terytorialne, na podstawie powszechnego, równego, bezpośredniego prawa w tajnym głosowaniu, wybierają na czteroletnią kadencję przewodniczącego stojącego na czele organu wykonawczego rady wiejskiej, osiedlowej, miejskiej i przewodniczącego na jej posiedzeniach.

Status przewodniczących, deputowanych i organów wykonawczych rady oraz ich uprawnienia, tryb tworzenia, reorganizacji, likwidacji określa ustawa.

Przewodniczący rady rejonowej oraz obwodowej jest wybierany przez odpowiednią radę i stoi na czele aparatu wykonawczego rady.

Art. 142. Podstawę materialną i finansową samorządu lokalnego stanowi majątek ruchomy i nieruchomy, dochody budżetów lokalnych, inne środki, ziemia, surowce naturalne stanowiące własność zbiorowości terytorialnych wsi, osiedli, miast, rejonów w miastach, a także obiekty innej własności społecznej zarządzanej przez rady rejonowe i obwodowe.

Zbiorowości terytorialne wsi, osiedli i miast mogą łączyć, na uzgodnionych zasadach, swoje obiekty własności komunalnej, a także środki budżetowe w celu wykonania projektów społecznych albo w celu finansowania (utrzymania) przedsiębiorstw, organizacji i urzędów komunalnych, tworząc dla nich odpowiednie organy i służby.

Art. 143. Zbiorowości terytorialne wsi, osiedla, miasta, bezpośrednio albo poprzez stworzone przez nich organy samorządu lokalnego, zarządzają majątkiem stanowiącym własność komunalną; zatwierdzają programy rozwoju społeczno-gospodarczego oraz kulturalnego i kontrolują ich wykonanie; zatwierdzają budżety odpowiednich administracyjno-terytorialnych jednostek i kontrolują ich wykonanie; określają podatki lokalne i zbierają je zgodnie z ustawą; zabezpieczają przeprowadzenie referendów lokalnych oraz realizują ich wyniki; tworzą, reorganizują oraz likwidują przedsiębiorstwa, organizacje, urzędy komunalne, a także kontrolują ich

działalność; zgodnie z ustawą rozstrzygają inne sprawy o znaczeniu lokalnym, znajdujące się w ich kompetencjach.

Rady obwodowe oraz rejonowe zatwierdzają programy rozwoju społeczno-gospodarczego oraz kulturalnego obwodów i rejonów oraz kontrolują ich wykonanie; zatwierdzają i kontrolują wykonanie budżetów rejonowych i obwodowych, tworzonych ze środków budżetu państwowego, w celu ich odpowiedniego podziału między zbiorowości terytorialne albo celem wykonania wspólnych projektów, oraz ze środków połączonych, na zasadach uzgodnionych, pochodzących z budżetów lokalnych w celu realizacji wspólnych programów społeczno-ekonomicznych i kulturalnych; zgodnie z ustawą, decydują w innych sprawach, znajdujących się w ich kompetencjach.

Ustawa może przyznać organom samorządu lokalnego odrębne uprawnienia organów władzy wykonawczej. Państwo finansuje realizację tych uprawnień całkowicie ze środków Budżetu Państwowego Ukrainy albo poprzez wprowadzenie do budżetu lokalnego, w trybie określonym ustawą, odrębnych ogólnopaństwowych podatków. Państwo przekazuje organom samorządu lokalnego odpowiednie obiekty własności państwowej.

Organy samorządu lokalnego w sprawach realizowanych przez nie funkcji organów władzy wykonawczej, podlegają kontroli odpowiednich organów władzy wykonawczej.

Art. 144. Organy samorządu lokalnego, w granicach swoich uprawnień określonych ustawą, podejmują decyzje podlegające egzekucji na danym terytorium. Decyzje organów samorządu lokalnego, niezgodne z Konstytucją lub z ustawodawstwem Ukrainy, wstrzymuje się w trybie określonym ustawą z jednoczesnym przekazaniem ich do rozstrzygnięcia sądowego.

Art. 145. Prawa samorządu lokalnego podlegają ochronie sądowej.

Art. 146 Inne sprawy dotyczące organizacji samorządu lokalnego, jego formowania, działania oraz odpowiedzialność organów samorządu lokalnego określa ustawa.

ROZDZIAŁ XII

SĄD KONSTYTUCYJNY UKRAINY

Art. 147. Sąd Konstytucyjny Ukrainy jest jedynym organem do rozpatrywania spraw konstytucyjności na Ukrainie.

Sąd Konstytucyjny Ukrainy rozstrzyga o zgodności ustaw i innych aktów z Konstytucją Ukrainy i daje oficjalną wykładnię Konstytucji Ukrainy oraz ustaw Ukrainy.

Art. 148. Sąd Konstytucyjny Ukrainy składa się z osiemnastu sędziów Sądu Konstytucyjnego Ukrainy.

Prezydent Ukrainy, Rada Najwyższa Ukrainy oraz zjazd sędziów Ukrainy powołuje po sześciu sędziów Sądu Konstytucyjnego Ukrainy.

Sędzią Sądu Konstytucyjnego Ukrainy może być obywatel Ukrainy, który w dniu powołania ma ukończone czterdzieści lat, posiada wyższe wykształcenie prawnicze i staż pracy w zawodzie nie krótszy niż dziesięć lat, mieszka na Ukrainie w ciągu ostatnich dwudziestu lat oraz włada językiem państwowym.

Sędziogo Sądu Konstytucyjnego Ukrainy powołuje się na dziewięć lat bez prawa powołania na następną kadencję.

Przewodniczący Sądu Konstytucyjnego Ukrainy jest wybierany, jedynie na trzyletnią kadencję, na specjalnym plenarnym posiedzeniu Sądu Konstytucyjnego Ukrainy spośród sędziów Sądu konstytucyjnego Ukrainy w głosowaniu tajnym.

Art. 149. Sędziów Sądu Konstytucyjnego Ukrainy obejmują gwarancje niezawisłości oraz nietykalności, warunki odwołania ze stanowiska, przewidziane w artykule 126 Konstytucji, oraz wymogi niepołączalności stanowisk, określone w części drugiej artykułu 127 niniejszej Konstytucji.

Art. 150. Do uprawnień Sądu Konstytucyjnego Ukrainy należy:

1) wydawanie orzeczeń o zgodności z Konstytucją Ukrainy (konstytucyjność):

- ustaw i innych aktów prawnych Rady Najwyższej Ukrainy;
- aktów Prezydenta Ukrainy;
- aktów Gabinetu Ministrów Ukrainy;
- aktów prawnych Rady Najwyższej Autonomicznej Republiki Krym.

Orzeczenia te są rozpatrywane na wniosek: Prezydenta Ukrainy; nie mniej niż czterdziestu pięciu deputowanych ludowych Ukrainy; Sądu Najwyższego Ukrainy; Pełnomocnika Rady Najwyższej Ukrainy do Praw Człowieka; Rady Najwyższej Autonomicznej Republiki Krym;

2) oficjalna wykładnia Konstytucji Ukrainy i ustaw Ukrainy;

W sprawach, określonych w całym niniejszym artykule, Sąd Konstytucyjny Ukrainy wydaje orzeczenia, które podlegają egzekucji na całym terytorium Ukrainy, są ostateczne i nie mogą być zaskarżone.

Art. 151. Sąd Konstytucyjny Ukrainy na wniosek Prezydenta Ukrainy albo Gabinetu Ministrów Ukrainy wydaje orzeczenia o zgodności z Konstytucją Ukrainy obowiązujących umów międzynarodowych albo umów międzynarodowych zgłoszonych w Radzie Najwyższej Ukrainy do ratyfikacji.

Na wniosek Rady Najwyższej Ukrainy, Sąd Konstytucyjny Ukrainy wydaje orzeczenia odnośnie przestrzegania procedury konstytucyjnej rozpoznania i rozpatrzenia sprawy o złożenie Prezydenta Ukrainy z urzędu w trybie specjalnym.

Art. 152. Na podstawie orzeczenia Sądu Konstytucyjnego Ukrainy, ustawy i inne akty prawne uznaje się za niekonstytucyjne w całości lub w części, o ile nie są zgodne z Konstytucją Ukrainy albo o ile została naruszona ustanowiona w Konstytucji Ukrainy procedura ich rozpatrzenia, uchwalenia albo uprawnomocnienia się.

Ustawy, inne akty prawne albo ich odrębne części uznane za niekonstytucyjne, tracą ważność w dniu wydania orzeczenia przez Sąd Konstytucyjny Ukrainy ze względu na ich niezgodność z Konstytucją.

Państwo wypłaca odszkodowanie, w trybie określonym w ustawie, za szkody materialne lub moralne, poniesione przez osoby fizyczne albo prawne lub w wyniku działań, uznanych za niekonstytucyjne.

Art. 153. Tryb organizacji i działalności Sądu Konstytucyjnego Ukrainy, procedurę rozpatrywania spraw, określa ustawa.

ROZDZIAŁ XIII

Wprowadzanie zmian do Konstytucji Ukrainy

Art. 154. Projekt ustawy o zmianie Konstytucji Ukrainy może przedłożyć w Radzie Najwyższej Ukrainy co najmniej jedna trzecia składu konstytucyjnego Rady Najwyższej Ukrainy lub Prezydent Ukrainy.

Art. 155. Projekt ustawy o zmianie Konstytucji Ukrainy, z wyjątkiem zmian rozdziału I "Założenia ogólne", rozdziału III "Wybory. Referendum" lub rozdziału XIII "Wprowadzenie zmian do Konstytucji Ukrainy", uchwalony uprzednio większością głosów konstytucyjnego składu Rady Najwyższej Ukrainy, uważa się za uchwalony, o ile na następnej zwykłej sesji Rady Najwyższej Ukrainy głosowało za nim co najmniej dwie trzecie konstytucyjnego składu Rady Najwyższej Ukrainy.

Art. 156. Projekt ustawy o zmianie rozdziału I "Założenia ogólne", rozdziału III "Wybory. Referendum" lub rozdziału XIII "Wprowadzanie zmian do Konstytucji Ukrainy" przedkłada w Radzie Najwyższej Ukrainy co najmniej dwie trzecie konstytucyjnego składu Rady Najwyższej Ukrainy lub Prezydent Ukrainy i, w razie jego uchwalenia większością co najmniej dwóch trzecich głosów konstytucyjnego składu Rady Najwyższej Ukrainy, zatwierdza go ogólnoukraińskie referendum zarządzane przez Prezydenta Ukrainy.

Powtórne przedłożenie projektu ustawy o zmianie rozdziałów I, III lub XIII niniejszej Konstytucji, którego podmiotem jest ponownie ta sama materia, możliwe jest tylko w Radzie Najwyższej Ukrainy następnej kadencji.

Art. 157. Konstytucja Ukrainy nie może być zmieniona, jeżeli zmiany przewidują uchylenie lub ograniczenie praw i wolności człowieka i obywatela albo jeżeli zmiany zmierzają do zniesienia niepodległości lub do naruszenia integralności Ukrainy. Konstytucja Ukrainy nie może być zmieniona w warunkach stanu wojennego albo wyjątkowego.

Art. 158. Rozpatrywany przez Radę Najwyższą Ukrainy, i nie uchwalony, projekt ustawy o zmianie Konstytucji Ukrainy może być przedłożony Radzie Najwyższej Ukrainy nie wcześniej niż po roku od dnia głosowania dotyczącego tego projektu. Rada Najwyższa Ukrainy w ciągu swojej kadencji nie może dwukrotnie zmieniać jednego i tego samego przepisu Konstytucji Ukrainy.

Art. 159. Rada Najwyższa Ukrainy rozpatruje projekt ustawy o wprowadzeniu zmian do Konstytucji Ukrainy, o ile istnieje orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Ukrainy o zgodności projektu z wymogami artykułu 157 i 158 niniejszej Konstytucji.

ROZDZIAŁ XIV

Przepisy końcowe

Art. 160. Konstytucja Ukrainy wchodzi w życie z dniem uchwalenia.

Art. 161. Dzień uchwalenia Konstytucji Ukrainy jest świętem państwowym - Dniem Konstytucji Ukrainy.

ROZDZIAŁ XV

Przepisy przejściowe

1. Ustawy oraz inne akty normatywne, uchwalone do czasu wejścia w życie niniejszej Konstytucji, obowiązują w tych częściach, które nie są sprzeczne z niniejszą Konstytucją Ukrainy.

2. Rada Najwyższa Ukrainy po przyjęciu Konstytucji Ukrainy sprawuje funkcje, określone w niniejszej Konstytucji.

Zwykłe wybory do Rady Najwyższej Ukrainy zostaną przeprowadzone w marcu 1998 roku.

3. Zwykłe wybory Prezydenta Ukrainy zostaną przeprowadzone w ostatnią niedzielę października 1999 roku.

4. Prezydent Ukrainy ma prawo wydawać w sprawach gospodarczych, nieuregulowanych ustawami, dekrety, które zostały zaaprobowane przez Gabinet Ministrów Ukrainy i potwierdzone podpisem Premiera Ukrainy, w ciągu trzech lat od wejścia w życie Konstytucji Ukrainy. Jednocześnie Prezydent przedkłada odpowiedni projektu ustawy Radzie Najwyższej Ukrainy w trybie, określonym w 93 artykule niniejszej Konstytucji.

Dekret Prezydenta Ukrainy nabiera mocy obowiązującej, jeżeli ciągu trzydziestu dni kalendarzowych od dnia przedłożenia projektu ustawy (z wyjątkiem dni w okresie między sesjami) Rada Najwyższa Ukrainy nie uchwali albo odrzuci złożony w tej samej sprawie projekt ustawy większością głosów konstytucyjnej liczby deputowanych. Dekret

obowiązuje do czasu nabrania mocy przez ustawę, uchwaloną przez Radę Najwyższą Ukrainy, której przedmiotem jest ta sama materia.

5. Gabinet Ministrów Ukrainy tworzy się, zgodnie z niniejszą Konstytucją, w ciągu trzech miesięcy po jej wejściu w życie.

6. Sąd Konstytucyjny Ukrainy tworzy się, zgodnie z niniejszą Konstytucją, w ciągu trzech miesięcy od czasu jej wejścia w życie. Do czasu utworzenia Sądu Konstytucyjnego Ukrainy wykładni Konstytucji Ukrainy oraz ustaw Ukrainy dokonuje Rada Najwyższa Ukrainy.

7. Zgodnie z 118 artykułem niniejszej Konstytucji, po wejściu jej w życie, kierujący lokalną administracją państwową nabywają status kierowników lokalnej administracji państwowej, a dotychczasowi przewodniczący rad podają się do dymisji po wyborze przewodniczących tych rad.

8. Rady wiejskie, osiedlowe, miejskie oraz przewodniczący tych rad po wejściu w życie Konstytucji Ukrainy wykonują określone przez nią kompetencje do czasu wyboru nowego składu tych rad w marcu 1998 roku.

Rady rejonowe albo obwodowe, wybrane przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji, wykonują określone przez nią kompetencje do czasu sformowania nowego składu tych rad zgodnie z Konstytucją Ukrainy.

Rady rejonowe w miastach oraz kierownicy tych rad po wejściu w życie niniejszej Konstytucji wykonują swoje kompetencje zgodnie z ustawą.

9. Zgodnie z obowiązującymi ustawami, prokuratura kontynuuje sprawowanie funkcji nadzoru nad przestrzeganiem i stosowaniem prawa oraz funkcji postępowania przygotowawczego - do czasu wejścia w życie ustaw regulujących działalność organów państwowych kontrolujących przestrzeganie prawa oraz do czasu utworzenia systemu śledztwa wstępnego i wprowadzenia w życie ustaw regulujących jego funkcjonowanie.

10. Do czasu uchwalenia ustaw, które określają kompetencje władzy wykonawczej w miastach Kijowie oraz Sewastopolu, władzę wykonawczą w tych miastach sprawuje odpowiednia administracja państwowa, zgodnie z artykułem 118 niniejszej Konstytucji.

11. Część pierwsza artykułu 99 niniejszej Konstytucji wchodzi w życie po wprowadzeniu narodowej jednostki pieniężnej - hrywny.

12. Sąd Najwyższy Ukrainy i Najwyższy Sąd Arbitrażowy Ukrainy sprawuje swoje funkcje zgodnie z obowiązującym ustawodawstwem Ukrainy do czasu stworzenia, zgodnie z 125 artykułem Konstytucji, powszechnego systemu wymiaru sprawiedliwości na Ukrainie, ale nie dłużej niż pięć lat.

Sędziowie wszystkich sądów na Ukrainie, wybrani lub powołani do czasu wejścia w życie niniejszej Konstytucji, wykonują nadal swoje funkcje zgodnie z obowiązującym ustawodawstwem do czasu wygaśnięcia kadencji, na jaką zostali wybrani lub powołani.

Sędziowie, których kadencja kończy się w dniu wejścia w życie niniejszej Konstytucji, kontynuują wypełnianie swoich funkcji przez rok.

13. W okresie pięciu lat od wejścia w życie niniejszej Konstytucji obowiązuje dotychczasowa procedura aresztowania, zatrzymania w areszcie i zatrzymywania osób, podejrzewanych o popełnienie przestępstwa, a także dotychczasowa procedura przeprowadzenia oględzin i przeszukania mieszkania albo innego obiektu będącego własnością osoby.

14. Korzystanie z obecnie istniejących, na obszarze Ukrainy, baz wojskowych w celu tymczasowego przebywania obcych jednostek wojskowych, jest możliwe na warunkach dzierżawy w trybie, określonym w międzynarodowych umowach Ukrainy, ratyfikowanymi przez Radę Najwyższą Ukrainy.

Konstytucja Ukrainy

uchwalona

przez Radę Najwyższą

28 czerwca 1996 r.

Tłumaczyła **Ewa Toczek** - Zespół Spraw Międzynarodowych
Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu

Wersja robocza